

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Lucie Flekačová

Přemysl Pitter a jeho pojetí náboženství a sociální práce

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 18. 3. 2015

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu této bakalářské práce PhDr. Petru Zimovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, vstřícnost, ochotu a za poskytnutí materiálových podkladů k práci.

Obsah

Úvod	6
1 Život Přemysla Pittera	7
1.1 Přemyslovo dětství, dospívání a studia.....	7
1.2 Veřejné působení	8
1.3 Milíčův dům a zotavovna v Mýtě.....	9
1.3.1 Činnost domu během války	10
1.4 Boj proti antisemitismu	11
1.5 Poválečné období.....	11
1.5.1 Akce „zámky“	12
1.6 Život v exilu.....	12
1.6.1 Tábor Valka	12
1.6.2 Švýcarský exil a smrt Přemysla Pittera	13
2 Pitterovo chápání náboženství.....	14
2.1 Od ateismu k vyznání evangelia.....	14
2.2 Duchovní revoluce.....	15
2.2.1 Svoboda svědomí.....	16
2.2.2 Křesťanská praxe	17
2.2.3 Boží království a překážky k jeho dosažení	18
2.2.3.1 Nestřídmost.....	18
2.2.3.2 Opilství	19
2.2.3.3 Přílišné pečování o tento život.....	19
2.3 Shodné rysy v pojetí znaků náboženství Pittera a Masaryka.....	20
2.3.1 Humanismus a tolerance.....	21
2.3.2 Pojetí materialismu	22
2.3.3 Pitterova polemika s Masarykem	24
3 Pojetí pedagogické a sociální práce.....	26
3.1 Sociální politika v Českých zemích za 1. republiky	26
3.1.1 Poválečná bída.....	26
3.1.2 Sociální politika.....	27
3.1.2.1 Velká hospodářská krize a její dopad na Československo	29
3.2 Slovo Boží dětem.....	29

3.2.1 Žižkovské děti.....	30
3.2.1.1 Dětské besídky.....	31
3.2.1.2 Počátky Milíčova domu.....	32
3.2.2 Výchova dětí jako základ porozumění v Ježíše Krista.....	33
3.3 Osobnost Nicholase Wintona versus Přemysla Pittera.....	34
3.3.1 Život Sira Nicholase Wintona.....	35
3.3.1.1 Wintonovy děti.....	35
4 Působení Přemysla Pittera po roce 1945.....	37
4.1 Zámky naděje.....	37
4.2 Uprchlícký tábor Valka u Norimberka.....	39
4.3 Působení ve švýcarském exilu.....	41
4.3.1 Česko-německá otázka a Přemysl Pitter.....	42
5 Využití tématu ve výuce Občanské výchovy a Základů společenských věd.....	44
Závěr.....	46
Prameny a literatura.....	47

Úvod

Jako hlavní cíl této bakalářské práce s názvem „Přemysl Pitter a jeho pojetí náboženství a sociální práce“ je zaměřit se na tuto bohužel široké veřejnosti ne příliš známou osobnost a pokusit se ji poznat blíže. Rozebrat jeho životní cestu, která byla velmi záslužná a která, doufám po přečtení této práce, obohatí morální myšlení mnohých z nás. Pokusit se dát do souvislostí jeho život vzhledem k sociální práci, jež konal pro druhé a co jej k tomu vůbec vedlo. Taktéž rozebrat jeho náboženské myšlenky, které jsou v kongruenci s jeho morálním přesvědčením.

Tato práce je rozpracována do pěti hlavních kapitol a jejich podkapitol. V první kapitole se budu zabývat životem Přemysla Pittera od jeho dětství až po smrt. Je důležité, abychom měli jakýsi základ znalostí o tom, co vše ve svém životě vykonal, jakým člověkem byl a co jej vedlo a nabádalo k jeho sociálním, pedagogickým a náboženským pohnutkám. Abych se dále mohla věnovat podrobněji daným tématům v druhé kapitole se budu snažit rozebrat to, jak Pitter chápal a vnímal náboženství. Jakými zásadami se řídil a jak moc ho ovlivnil ten fakt, že se stal křesťanem. Také zde porovnáám Pitterovy a Masarykovy náboženské zásady a názory. Ve třetí kapitole se budu věnovat Pitterově pedagogické a sociální práci. Přičemž nejprve nastíním sociální situaci lidí v Československu za 1. republiky a to z důvodu, abych dále mohla objasnit, s jakou situací se konkrétně Pitter potýkal vzhledem k jeho pedagogickému a sociálnímu cítění. Také zde povrchně srovnám a zauvažuji nad osobností Přemysla Pittera a Nicholase Wintona, jelikož si byly svými pomocnými činy dosti blízcí. Čtvrtá kapitola bude obsahovat „základní kameny“ Pitterova působení po roku 1945. A v poslední, tedy páté kapitole, se zaměřím na využití tohoto tématu ve výuce Občanské výchovy a Základů společenských věd, jaký potencionální přínos by Přemyslova osobnost mohla mít pro žáky základních a středních škol.

Po přečtení této bakalářské práce by se čtenář měl dozvědět základní informace o Přemyslu Pitterovi, o jeho životě a hlavně tedy o jeho sociální práci, kterou vykonával. Taktéž bychom měli být schopni pochopit zásady Pitterovy práce s dětmi, podle kterých se řídil a které ho provázely po celé jeho žití. Tyto zásady byly morálně a křesťansky zakotvené a čtenáře by měly jistě, doufám, taktéž aspoň minimálně morálně obohatit.

1 Život Přemysla Pittera

Přemysl Pitter, osobnost, jež doposud příliš nevešla do českého povědomí dnešní doby takovým způsobem, jakým by si zasloužila, pro to, co vykonala. Kým tento člověk byl, aby si zasloužil mít právo býti v hlubokém povědomí lidí?¹

Je označován diferenciativním způsobem. Jako zvláštní člověk, křesťanský vychovatel, sociální pedagog, kazatel a také pacifista. Jiní mu naopak dávají přívlastky jako boží člověk, svatý muž či prorok. Byl to svobodný a nezávislý myslitel, jehož celoživotní vnitřní silou se stala, dá se říci, etika evangelia.²

1.1 Přemyslovo dětství, dospívání a studia

Přemysl Pitter se narodil 21. června 1895 v Praze.³ Byl jedním ze sedmi dětí jeho otce, sedmatřicetiletého Karla a o dva roky starší matky Žofie Pittrových. Tuto měšťanskou rodinu však stíhal těžký osud, který souvisel se smrtí všech Přemyslových potomků, tří bratří a tří sester. Ani Přemysl po jeho narození nevykazoval známky lidské síly a vitality, avšak život si pro něj přichystal neobyčejnou cestu.⁴

Přemyslova matka byla zcela bez předsudků a vychovávala jej ku vlastní svobodě, sama tíhnoucí a obdivující takové osobnosti jako Bedřich Smetana, Božena Němcová, Alois Jirásek a další. Přes tuto svobodomyšlnou volbu výběru si Přemysl nenašel oblibu ve škole, kterou považoval za jakési nutné zlo, jelikož se zde rozvíjí pouze schopnost rozumová, nikoli hlubokosmyslná. Když Přemysl dosáhl patnácti let, umírá mu v jeho náručích matka Žofie a o dva roky později také jeho otec, který mu zanechal malou tiskárnu. Přemysl již předtím absolvoval technickou grafickou školu v Lipsku, kde získal potřebné zkušenosti právě pro její vedení. Avšak ukázalo se, že taková zodpovědnost pro osmnáctiletého chlapce byla nad veškeré jeho mladické síly.⁵

V září roku 1914 Pitter nastupuje do rakousko-uherské armády. Toto byla velká událost a převrat, který se v jeho životě stal. Hrůzy, jež na frontě zažil, smrt, které musel denně čelit, jej obrátily z ateisty na křesťana, na pacifistu, odpůrce všech válek.

V roce 1920 byl zaměstnán v sociálním odboru ministerstva národní obrany, avšak tato práce ho nijak nenaplňovala, jelikož po zážitcích ve válce chtěl šířit jeho duchovní

¹ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittera vzpomínají*. Chomutov: L. Marek, 2011. s. 13.

² MATOUŠ, Miroslav. *Zvláštní člověk Přemysl Pitter*. Praha: Bonaventura, 2001. s. 7.

³ PITTEK, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 117.

⁴ KOHN, Pavel. *Můj život nepatří mně: Čtení o P. Pittrovi*. Praha: Kalich, 1995. s. 9.

⁵ PITTEK, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 117-119.

poznání. Téhož roku se zapsal na Husovu bohosloveckou fakultu, kde byl přijat jako mimořádný posluchač a kde ho ovlivnila náboženská kázání a semináře prof. F. Žilky či vinohradského faráře B. Jerieho.⁶

1.2 Veřejné působení

Přemysl Pitter začal postupně pociťovat jakési nutkání mluvit na veřejnosti a to počátkem podzimu 1919. Znepokojovala ho myšlenka malé pozornosti věnující se Kristově duchu, to, jak se hmotné potěšení stává hlavním cílem veřejného života.

Mluvil na Staroměstském náměstí v Praze po každou neděli, obvykle stojící na židli a svým zvučným hlasem a živým jazykem přitahoval čím dál více posluchačů. Již od počátku spojoval všechny jeho proslovy se sociální službou. Všiml si zejména situace výchovy chudých žižkovských dětí, jejichž otcové se nevrátili z války a matky sotva vydělaly na živobytí. Nabízel pomoc žižkovské organizaci Péče o mládež, kdy se sám chtěl přiblížit životu jednotlivých rodin a tím poznat jejich složitou situaci. Vodil děti do školy, organizoval pro ně divadelní hry, které byly obzvláště oblíbené, jelikož na jeho loutková představení přicházely v zástupech.

Tyto činnosti Přemysla natolik zaměstnaly, že mu přestával stačit čas na jeho univerzitní studia a tak jich na Husově fakultě (viz kapitola 1.1) zanechal. Sám Přemysl necítil stát se učeným teologem, ale náboženským buditelem a vůdcem mladých.

Seznamuje se s Němcem z Moravy Jindřichem Tutschem, se kterým sdílel podobné názory. Jindřich Tutsch se také snažil probudit křesťanské cítění a ideály v široké veřejnosti. Postupem času se z nich stali přátelé až do doby, kdy Tutsch roku 1931 umírá. Avšak několik let před jeho smrtí Tutsch zakládá roku 1922 v Praze odbočku Hnutí pro mezinárodní smír – IFOR. Tato událost se stává důležitým milníkem v životě Pittera, jelikož zde poznal, že není sám, který se snaží přesvědčit o neslučitelnosti křesťanského učení a válečné služby. Pražské FOR (Hnutí pro smír) se díky spolupráci Tutsche a Pittera rozvíjelo velmi dobrým a pozitivním směrem. Taktéž v dánském Nyborgu na mezinárodní konferenci se Pitter seznamuje s dalšími osobnostmi, které představují pacifistické hnutí, což Pitterovi nadále utvrzuje jeho nenásilné pacifistické smýšlení.

Přednášení a diskutování bylo ve skupině FOR spojováno také s praktickou činností. Byly uskutečňovány prázdninové výměnné pobyty dětí žijících na území Československa,

⁶ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 15-17.

kde se mluvilo buď pouze česky či pouze německy. To vše za účelem vzájemného poznávání, porozumění jazyku, tradicím a způsobu života ostatních lidských národností.⁷

Mimo práci pro děti chudé a sociálně zanedbané a veřejné proslovy se Pitter věnoval také psaní. Roku 1924 začíná vydávat měsíčník Sbratření, jehož prvopočátek vzešel z jakýchsi letáků. Oficiální vydavatelkou se stává jeho letitá přítelkyně Pavla Moudrá, která se taktéž odvolávala na mladé lidi a jejich svědomí vzít do ruky zbraň.⁸

K seznámení s Olgou Fierzovou dochází na konferenci v Oberammergau, kde působila jako tlumočnice. Pitterova přednáška o výchově mládeže a výchově k pacifismu ji zaujala natolik, že se stala jeho věrnou spolupracovnicí a celoživotní partnerkou. Působila jako česká učitelka, ale podržela si své švýcarské občanství.⁹

1.3 Milíčův dům a zotavovna v Mýtě

I přes veškerou Přemyslovu činnost se jeho hlavním zájmem a osudovou láskou stává práce pro děti. V této souvislosti usiloval o stavbu útulku pro žižkovské děti, ale nedostatek finančních zdrojů tuto skutečnost poněkud komplikoval. Avšak ani toto Pittera nijak v jeho cíli postavit dům pro chudé děti nezastavilo. Ze své iniciativy organizoval sbírky, které šly sice pomalu, ale po jisté době bylo možno zakoupit pozemek na výstavbu Milíčova domu. Velkou pomoc také sehrál tehdejší vinohradský stavitel dr. Karel Skorkovský, jež konal lidumilné činy pro nezaměstnané rodiny. Skorkovský souhlasil s pomocí při výstavbě Milíčova domu, i když pro začátek jen jeho části. A tak 24. prosince 1933 zahájil Milíčův dům svou činnost.¹⁰

Posláním domu byla především starost o chudé děti a jeho činnost navazovala na úsilí církevního reformátora v předhusitském období Jana Milíče z Kroměříže. Celá koncepce byla založena na dobrovolné práci jejích členů a mezinárodní solidaritě.¹¹ „*Vychovatelský sbor tvořili P. Pitter a O. Fierzová, učitelé F. Krch a M. Vavrda, učitelky M. Pilbauerová, A. Pohorská a A. Rottová. Pedagogickou autoritou zde byl především F. Krch, jehož výchovná činnost a její principy ovlivnily P. Pittera natolik, že vytvářely základ další Pitterovy pedagogické práce.*“¹²

⁷ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 126-129.

⁸ KOHN, Pavel. *Můj život nepatří mně: Čtení o P. Pittrovi*. Praha: Kalich, 1995. s. 40.

⁹ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 28.

¹⁰ Tamtéž s. 42-46.

¹¹ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 32-33.

¹² Tamtéž s. 33.

Velmi oblíbenou hrou v Milíčově domě se stala odbíjená. Byly zde zakázány vojenské hračky jako pistole a flintičky, na místo nich je vystřídalý hračky vedoucí k tvořivé práci. Děti pěstovaly zeleň a květiny, jelikož většina z nich vyrůstala v tmavých ulicích a představa, že něco krásného vyrůstá ze země jim byla na hony vzdálená.

Zprvu v Milíčově domě pobývaly jen děti české. Poté, co se v Německu dostal k moci Hitler přicházelo do Prahy mnoho uprchlíků, kteří také hledali pohostinství v tomto domě. A tak spolu děti české a německé trávilý společný čas při hrách a práci. Dům však přitahoval čím dál více pozornost žižkovských dětí. Z toho důvodu musel být zhotoven seznam čekatelů tedy těch, kteří potřebovali pomoc nejvíce.

Roku 1936 si Přemysl Pitter opět přichází pro pomoc k dr. Skorkovskému, který souhlasí s přístavbou dalších prostor Milíčova domu. Tím bylo zajištěno více kapacity pro děti a rozvíjení zálib jako je např. šití, kreslení, vázání knih apod. Pitter pořádal pro mládež také jednou či dvakrát týdně besídky, kterých se musely zúčastnit všechny děti. Pojednávaly o jediném a to o duchu bratrství a vzájemné solidarity, tedy o tom, proč byl Milíčův dům postaven.¹³

Další jeho uskutečněnou vizí bylo vytvoření zázemí tzv. zdravé atmosféry pro ty, kteří stále žijí ve špatných sociálních podmínkách. Koncem roku 1938 byla postavena zotavovna v Mýtě u Rokycan určená dětem a vytvářející příjemnou atmosféru domova. Práce Pittera a jeho přátel byla opět dá se říci dobrovolná. Mezi první obyvatele patřily děti českých a německých uprchlíků a také děti z Milíčova domu. Většinu dětí židovských uprchlíků se nepodařilo opustit zemi ještě před tím, než ji Hitler roku 1939 obsadil a tak ve zdejší zotavovně trávilý svůj čas. Jelikož byl dům postaven daleko od Prahy, chráněn lesy a krásným výhledem na Mýto, děti zde prožívaly šťastné chvíle bez diskriminace, chodily do školy. V Mýtě se také konaly letní tábory přispívající k jejich vzdělávání.¹⁴

1.3.1 Činnost domu během války

„15. března 1939 obsadila Hitlerova armáda přes noc vše, co zbylo z Čech a Moravy.“¹⁵ Čechy a Morava byly pod kontrolou gestapa a tak se veřejná činnost, literární tvorba a kontakty v mezinárodním měřítku nemohly konat. Pražská pobočka FOR nenápadně ukončila svou činnost, přičemž spoustu jejích členů bylo vyslýcháno a uvězněno.¹⁶

¹³ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 136-139.

¹⁴ Tamtéž s. 140-142.

¹⁵ Tamtéž s. 145.

¹⁶ Tamtéž s. 145-146.

I přes veškerá úskalí a vypuknutí války v březnu roku 1939 nebyla výchovná práce v Miličově domě a zotavovně v Mýtě přerušena. Naopak se její činnost ještě více prohloubila. Nebyla nutnost útulek zavřít, jelikož byly zajištěny veškeré zdroje jídla a věcí potřebných k přežití. V období protektorátu konal Pitter mnohé přednášky. V nich upozorňoval na význam českých dějin, které nacisté zkreslovali. Veškerá jeho činnost pro něj znamenala nebezpečí, ale jelikož nebyl politicky aktivní, zázrakem této hrozbě unikl.¹⁷

1.4 Boj proti antisemitismu

„Okleštění Československa mnichovskou dohodou v roce 1938 bylo pro Čechy těžkým otřesem, z kterého se ani dnes ještě neprobrali. Nikoli pro Hitlerovu dobytčinnost, neboť o něm si iluzi nedělali, ale pro zradu západních mocností, které jeho propagandě a slibům podlehly.“¹⁸ Přemysl Pitter si uvědomoval skutečnost, jaké velké nebezpečí představovala nacistická ideologie a to nejenom pro Československou republiku, ale také pro celý svět.¹⁹

V této souvislosti napsal: *„Cítil jsem, že je mou povinností, abych využil svých styků s Anglií a lépe ji informoval o svém národě.“²⁰* Dne 8. října 1938 Přemysl Pitter odlétá do Anglie, kde přednáší o vzniklé a stávající situaci v Československu.²¹

Činnost Pittera a jeho letité partnerky Olgy Fierzové na pomoc židovským rodinám se odehrávala pod záštitou hluboké noci. Donášely do rodin potraviny, pití, ošacení a to nejen bývalým chovancům, ale také ostatním rodinám. Tyto návštěvy byly přísně zakázány. Jejich odhalení by znamenalo přesun do koncentračního tábora, vězení či umučení k smrti.²²

1.5 Poválečné období

Činnost Přemysla Pittera se v poválečném období koncentrovala především do dvou oblastí. Byla to jak záchrana dětí, tak zajištění lidských podmínek v internačních táborech, kde byli soustředěni především občané německé národnosti. Pitter obdržel legitimaci člena sociálně zdravotní komise ČNR, což mu umožnilo navštěvovat internační tábory a pomáhat tak potřebným. Nedělal žádné rozdíly mezi dětmi polskými, židovskými, českými. Jeho snahou bylo pomoci všem, bez ohledu na národnost.

¹⁷ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 146.

¹⁸ Tamtéž s. 43.

¹⁹ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 43.

²⁰ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 43.

²¹ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 44.

²² KOHN, Pavel. *Můj život nepatří mně: Čtení o P. Pittrvi*. Praha: Kalich, 1995. s. 58.

1.5.1 Akce „zámky“

V tomto poválečném období P. Pitter společně s O. Fierzovou a Z. Teichmanem zajistili zámky v okolí Prahy, v Olešovicích, Kamenici, Štíříně, Lojovicích a také penzion Bellevue v Ládvi. V zámcích byly ubytovány nejen děti, ale také personál, který zde pracoval zcela dobrovolně. Tato humánní akce byla uskutečněna za podpory ministerstva ochrany práce a sociální péče, které v říjnu 1945 převzalo tyto zámky do správy. Byly zde vychovávány jak děti židovské, poznamenané hrůzou z koncentračních táborů, tak děti německé, které naopak poznaly hrůzu českých internačních táborů. Pod ochranu zde byly vzaty také děti polské, rakouské, slovenské, děti z Podkarpatské Rusi a děti české. Postup akce byl založen na zdravotní a sociální péči o děti, po jejichž zotavení byl propojen s jejich výchovou. Celá záchranná akce trvala do roku 1947.²³

1.6 Život v exilu

Srpen 1951 znamená pro Přemysla jeho následný a obtížný útěk na západ. Je předvolán prokurátorem k výslechu. Tehdy si uvědomil, že v „nových poměrech“ mu hrozí okamžité uvěznění a nucené práce. Vzhledem k jeho špatnému zdravotnímu stavu by pobyt ve vězení a nucené práce znamenaly pro Přemysla smrt. Z toho důvodu se rozhodl zorganizovat co nejrychleji svůj útěk. Prosíc své přátele byla akce naplánována na 19. srpna 1951, avšak z důvodu obsazení hranic s NDR, kde pobývalo více hlídek než bylo obvyklé, se úprk konal o týden později. Tentokrát již úspěšně. Dále Přemysl putoval do Západního Berlína svírajíc občanský průkaz svého německého přítele – lékaře. Po náročném přesunu z místa na místo Přemysl dorazil do Západního Berlína 2.září naprosto vyčerpán. S další podporou jeho zahraničních přátel odlétá do Anglie, kde dostává neomezený politický azyl. Přemysl, zotavujíc se ze všech cest a pronásledování, rok po jeho útěku nalézá prostor pro své další pole působnosti. Stává se jím uprchlický tábor Valka u Norimberka.²⁴

1.6.1 Tábor Valka

Na základě Přemyslovy třicetileté činnosti laického kazatele byl akreditován u bavorského ministerstva vnitra jako duchovní pastýř a začal působit v uprchlickém táboře Valka u Norimberka. Konal nedělní shromáždění, biblické hodiny a také navštěvoval uprchlíky v nemocnicích, odsouzence v trestnicích, pomáhal uprchlíkům z Československa.

²³ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v dile Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 60-64.

²⁴ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 180-181.

Do tábora za ním přišla jeho životní partnerka Olga Fierzová, aby mu pomáhala v jeho duchovní a sociální činnosti.²⁵

Tuto situaci Pitter popsal slovy: „*Když jsme v listopadu 1952 přijeli, bylo zde 4000 lidí. Jejich počet se trochu snížil, ale je zde stále asi 1000 Čechů a Slováků, 700 Poláků, 550 Ukrajinců, 260 Jugoslávců, 230 Maďarů, 200 Rusů a menší skupiny dalších národností.*“²⁶ Situace v táboře nebyla dobrá, naopak značně vyhrocená a pro uprchlíky zde byly téměř katastrofální podmínky bez jakéhokoli soukromí a zachování lidské důstojnosti. Pitterova činnost v táboře byla směřována hlavně k potřebě lidskosti a mravní opory.

Uvažoval i o budoucím soužití Čechů a Němců. Své názory prezentoval veřejně a to v jeho práci *Schuld and Sühne* (vydána roku 1965 v Mnichově), avšak také jeho projevy v rozhlasových vysíláních na stanicích Svobodná Evropa, BBC či Radio Roma.²⁷ „*Sudetští Němci podporovali Hitlera, jeho válečná tažení, a za to je stihl trest odsunu, Češi podporovali odsun, a za to je stihl trest ve formě komunistické nadvlády, taková byla filozofie P. Pittra.*“²⁸

1.6.2 Švýcarský exil a smrt Přemysla Pittera

Po desetiletém působení P. Pittera a O. Fierzové v táboře Valka se jejich pobyt přesunul od roku 1962 do Švýcarska. V Curychu, poblíž kterého pobývali, se stal zakladatelem a prvním kazatelem Husova sboru Čechů a Slováků. Začal vydávat časopis *Hovory s pisovateli*, který se bez svého původního záměru postupně stal předním exilovým časopisem. Věnoval se zde česko-německým vztahům, problematice židovského náboženství, problematice české reformace atd.. Všechna čísla jsou doprovázena Pitterovým humanismem, tolerancí, tradicí české reformace a interpretací v duchu T. G. Masaryka. Obdržoval dopisy od svých čtenářů, které v časopise uveřejňoval a společně s nimi polemizoval. V otázce česko-německého smíření považoval za nejdůležitější přiznání viny, pokání a vzájemné odpuštění.²⁹

P. Pitter umírá 15. února 1976 v Curychu. Roku 1975 obdržel čestný doktorát curyšské univerzity, také získal řadu ocenění a vyznamenání za svou pedagogickou, humanitární a literární činnost, v ČSR mu byl udělen řád T. G. Masaryka.³⁰

²⁵ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 105.

²⁶ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 188.

²⁷ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 105-110.

²⁸ Tamtéž s. 111.

²⁹ Tamtéž s. 120-122.

³⁰ Tamtéž s. 120.

2 Pitterovo chápání náboženství

2.1 Od ateismu k vyznání evangelia

Již v počátcích jeho nezralých let Přemysl Pitter snil o tom uniknout ze světa a jeho útrap, chtěl zažít něco víc, dobrodružství. Dobrodružství a skutky hrdinství, jež mu poskytne válka. Jako jeden z mála šel na vojnu s vidinou nikoli osobního neštěstí, ale s vizí zintenzivnit jeho život. K pěšímu 28. pluku byl odveden 4. září 1914 a o pár měsíců později již spal v zákopech jako voják rakousko-uherské armády.³¹

„Nábožensky jsem přestal věřit už v dětských letech a otázka, je-li Bůh, či není, mne nezajímá.“³² Pitter, jak by se mohlo zdát a vyvozovat z jeho celoživotní práce, nebyl křesťanem odjakživa. Právě zkušenost z války se stala velkým zlomem v jeho životě. Právě zde nastal přerod z ateisty v hluboce věřícího křesťana.³³

Pitter se poprvé setkává s evangeliem v knize od Tolstého nesoucí název „Povídky pro lid“. Tato kniha byla Pitterovi věnována Annou Pohlovou, kterou potkal při svém transportu mezi raněné a nemocné. Toto „setkání s evangeliem“ komentoval slovy: „*Nic mne dosud tak nedojímalo, jak ty povídky. Každou předcházely citáty z evangelií. To že je v bibli?*“³⁴ Po této, dá se říci, první uchopitelné zkušenosti s evangeliem si Přemysl opatřuje Nový zákon, aby se přesvědčil, že si Tolstoj úryvky nevymyslel. Pročítal si rozsáhlé texty Nového zákona a myšlenky mu přišly moudré, úchvatné, pravdivé i přesto, že všemu úplně neporozuměl. Začal uvažovat o významu slov nejen v knize Tolstého, ale hlavně v bibli: „*Byly by vůbec války, krvavé revoluce, útisk a bezpráví, kdyby lidé znali, čemu Ježíš učí?*“³⁵ Při této jeho krátké úvaze už i tak Pitter dosáhl hluboké myšlenky, ku které by se bez poznání textu evangelia nejspíše nedostal. I přesto, že mu válka dala obrovské rány na duši a taktéž na těle. Můžu říci, že zde se pomalu začal hmatatelně formovat jeho velký odpor k válce a stává se z něj postupně nejen vyznavač evangelia, ale také doživotní pacifista.

Jeho pacifismus také vyjádřil v postoji na otázku jednoho majora, se kterým vedl rozhovor. Major se jej ptal, zda Přemysl věří v Boha. Přemysl odpověděl: „*Věřím, že je Boží vůlí, abychom se nezabíjeli, abychom si navzájem pomáhali a sloužili. Abychom si odpouštěli*

³¹ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. s. 20.

³² PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 9.

³³ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 16.

³⁴ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 12.

³⁵ Tamtéž s. 13.

*a dokonce milovali i ty, kdo nám ubližují a jsou našimi nepřáteli.*³⁶ Pitter zde vyjadřuje jak postoj ke své víře k Bohu tak postoj k násilí celkově. Věřil, že nepřátelství nelze přemoci nepřátelstvím a zlo nelze porazit zlem, naopak pouze dobrem a láskou tedy tak, jak to bylo psáno v bibli.³⁷ Zásada Ježíše – neodporovat zlému, přivedla Pittera nikoli k pacifismu politickému, ale k mravnímu a tímto pacifismem se řídil celý život.³⁸

Přemysl po svých zážitcích z války dospěl k názoru, že jeho život už nepatří pouze jemu samotnému. Chtěl porozumět slovům Boha v bibli.³⁹ Výrok „můj život nepatří mě“ se stal základní větou jeho života.⁴⁰ Tento výrok lze chápat různě. Dle mého názoru a po určité znalosti jeho činů a života celkově myslel Přemysl to, že jeho život má být díky novému poznání víry zasvěcen lidem, kteří pomoc potřebují, nikoli dívat se jen na sebe samého a své potřeby. Dávat lásku všem bez rozdílu rasy, pohlaví, vyznání. Jelikož Bůh nabádá milovat bližního svého a to bez jakéhokoli sobectví a materiální potřeby. Odpovědí na výrok vidím v tom, že jeho život zasvětil těm nejbezbrannějším a nejzranitelnějším – tedy dětem.⁴¹

2.2 Duchovní revoluce

Roku 1968 vzniká jakýsi přehled týkající se dějin národa českého, který Přemysl Pitter napsal a dal dohromady z několika jeho vlastních monografií. Tento přehled, přesněji tedy jeho kniha, nese název „Duchovní revoluce v srdci Evropy“. To, jak Pitter pojímal mravnost a její hodnoty velmi úzce souvisí s tím, jak chápal dějiny, jejich povahu a význam. A právě tím se zabýval ve výše zmiňované knize, ze které bude vycházet většina textu následujících podkapitol.

Již v úvodu samotné knihy se Přemysl Pitter odvolává na britského ministerského předsedu Chamberlaina, který hovořil o Československu jako o vzdálené a Angličanům neznámé zemi. Dále se Pitter domnívá, že tomu nebylo jinak ani po komunistickém převratu. Vyzývá tedy čtenáře zamyslet se, jak je to s duchovní tradicí v českém národě, jaký smysl vůbec mají samotné dějiny české a co je posláním našeho národa. Odpovědí na tyto duchaplné otázky se nám dostane jedině vlastní opravdovostí vyplývající z poznání našeho nitra. Tedy zamyslením se nad tím, jak moc velký podíl na utváření českých dějin měli podle

³⁶ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 15.

³⁷ Tamtéž s. 15.

³⁸ *Hovory: sborník Nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. Praha: Oliva, 1995. s. 33.

³⁹ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 31.

⁴⁰ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. s. 26.

⁴¹ *Hovory: sborník Nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. Praha: Oliva, 1995. s. 49.

Pittera tzv. „velcí duchové“, o nichž se zejména v knize „Duchovní revoluce v srdci Evropy“ zmiňuje a jejichž činy vtiskly národu českému duchovní ráz.⁴²

2.2.1 Svoboda svědomí

Nejdříve se zaměřím na Pitterovo pojetí svobody svědomí, o kterém se zmiňuje již v úvodní části jeho knihy. Vnímá ji jako spojující prvek pro Přemysla všech „velkých duchů národa“, o nichž píše. Svobodu vlastního svědomí považuje za velmi důležitou, má vycházet z něčeho vyššího než je samotná lidská bytost, z něčeho, co lidskou bytost přesahuje, čímž je pro tohoto „duchovního revolucionáře“ Bůh. Tímto vychází Pitter z průkopníka nové doby, jak jej sám označil, Mistra Jana Husa.

Vycházejíc z historie, za jakousi hranici mezi středověkem a novověkem je považován rok 1492, kdy Kryštof Kolumbus objevil Ameriku. Avšak Přemysl tento mezník nepovažuje za ten nejdůležitější, nýbrž odkazuje na rok 1415, tedy upálení Jana Husa na hranici v Kostnici.

I přes toto odvážné tvrzení se Pitter sám sebe ptá, zda-li tuto úvahu o hranici mezi středověkem a novověkem moc nepřecenil, avšak na druhé straně je přesvědčen, že Husova osobnost je oproti ostatním zvláštní. A tato zvláštnost je zakotvena právě v křesťanské autoritě Ježíše Krista, na kterou se Hus odvolává vůči kostnickému koncilu, který se se souhlasem samotného papeže prohlásil za nejvyšší instanci víry a pravdy.

Význam Jana Husa a otázky jeho svobody svědomí pro národ český spočívá v tom, že neustoupil před žádnou mocí, která na něj naléhala. Právě jeho vnitřní poznání pravda a svědomí osvícené Bohem vycházely z oné nejvyšší autority tedy té, která vycházela zevnitř každého člověka. Svědomí je stavěno nad veškeré lidské autority, je to studna mravních a duchovních hodnot.⁴³

Jak chápou také ostatní autoři myšlenky ohledně svědomí, které se Pitter snažil reflektovat zejména na působení Mistra Jana Husa, je vázanost svědomí na Boha nezbytná. Bez této vázanosti nemůže člověk s druhým člověkem dobře žít.⁴⁴

⁴² PITTER, Přemysl a PLZÁK, Michal, ed. *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa*. Praha: Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2011. s. 5-12.

⁴³ Tamtéž s. 29-31.

⁴⁴ *Sborník nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové: referáty z mezinárodní konference "Duchovní revoluce v srdci Evropy" uspořádané ke 110. výročí narození Přemysla Pittra*. Praha, 2005. s. 19.

2.2.2 Křesťanská praxe

Dalším tématem Pitterovy „Duchovní revoluce“ se stává tzv. křesťanská praxe. Lze si to vysvětlit synonymem jako je např. „dobrý život“ člověka, avšak chápán ve smyslu takovém, že křesťanství věřícího člověka se má odrážet nejen v jeho vnitřní víře, ale také v jeho skutcích, činech jakožto praxi běžného života.

Pitter, co se týče pojetí křesťanské praxe, poukazuje zejména na Jednotu bratrskou a jejího zakladatele Bratra Řehoře. Členy Jednoty bratrské líčí jako lidi přející si žít v lásce k bližnímu a řídící se pouze Písmem svatým. Neopomenutelná je také skutečnost, kterou se mnozí členové Jednoty bratrské uchylují k naprosté chudobě a tělesným pracím – mohou být zaměstnání pouze v takové činnosti, která je prospěšná pro dobro svých bližních.⁴⁵ Co se týče například tohoto pojetí, tedy naprosté chudoby, přijde mi tato skutečnost poněkud extremistická. Ale pravdou je, že se tímto „poselstvím“ řídili zejména noví členové a to hlavně kněží, jež do Jednoty přicházeli. Dále také, jedná se pouze o jakýsi příklad a nikoli dogma, podle kterého by se měl každý křesťan řídit. Zde je akorát ukázáno propojení nejen samotné víry, ale také skutků, které právě onu víru v Boha doprovázejí a stávají se tak nezbytnou součástí již zmíněné křesťanské praxe.

Jak již bylo zmíněno v úvodu této podkapitoly, Pitter poukazoval předlohou z českých dějin na osobnost Bratra Řehoře, duchovního vůdce Jednoty. Pitterovi byly blízké Řehořovy vlastnosti, které označil za vzácně lidské, vyzdvihoval jeho čistý život, velkou zbožnost a moudrost člověka s organizačními schopnostmi.⁴⁶ Ve spojení víry a praktického života se Pitter vyjádřil: „*Pravého křesťana poznáš nikoli po tom, jakým žije životem, nýbrž po tom, jak se v něm projevuje Kristův duch.*“⁴⁷ Zde se opět objevuje skutečnost, že ona křesťanská praxe tedy to, jaký má křesťan být, avšak neberme to nijak dogmaticky, je spojena nejen s vnitřním přesvědčením, ale také s projevem člověka navenek. Tím, jak svou víru v Boha uplatňuje ve svém životě. A toto uplatnění se řídí právě etikou evangelia, podle které se sám Přemysl Pitter snažil žít.

Praktická stránka víry se tedy jeví jako neoddělitelný prvek nejen křesťanského života, ale také jakési opravdovosti samotné víry. Nelze říci, že není důležité to, v co a jak člověk

⁴⁵ PITTER, Přemysl a PLZÁK, Michal, ed. *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa*. Praha: Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2011. s. 60-63.

⁴⁶ Tamtéž s. 63-64.

⁴⁷ Tamtéž s. 64.

věří, ale právě ona opravdovost je zcela jistě měřena tím, co a jak činí.⁴⁸ A proto víra a samotné činy jdou ruku v ruce a vytváří svou neoddělitelnou a vzájemnou součást.

2.2.3 Boží království a překážky k jeho dosažení

Na tomto místě nesmím opomenout království Boží, tedy dle Pittera jakousi nejvyšší životní radost, plnost síly, naději, lásku, vnitřní soulad a v neposlední řadě také s ním související víru. Všechno jsou to evangelijní hodnoty, které nám vytváří jakýsi nárok na dosažení samotného Božího království. Pitter vychází ze slov Ježíšových a zamýšlí se nad tím, co člověku brání, aby se do stavu Božího království dostal.

Dříve, než se dostanu k oněm překážkám Božího království, nesmím zde opomenout tělo člověka a jeho ducha, které s tímto tématem úzce souvisí. Pitter prezentuje ve svých písemných odkazech :, ... *tělo má sloužit a duch vládnout. Kde vládne tělo, je duch otrokem. A tělo je slepý vůdce, proto záhy oba do jámy upadnou.*⁴⁹ Tímto chce Pitter říci, že tělo je dar Boží a měli bychom si ho vážit, jelikož skrze tělesnou schránku se projevuje onen duch, který je částí Boha. Pitter trvá na propojení ducha a hmotné schránky člověka, přes kterou se projevují ony duchovní hodnoty zakotvené v evangeliu. To také dokazuje jeho tvrzení: *„Každé překročení zákona duchovního, mravního, obrazí se nějak i v oblasti hmotné, a překročení zákona přírodního má odezvu v oblasti duševní a duchovní. Obé je stejně hříchem a brání království Božímu.*⁵⁰ A proto je zde již na místě definovat tři překážky, které se skrze tělo člověka projevují a brání dosažení Božího království.

Jak jsem již zmínila, Pitter vychází ze slov Ježíšových, podle kterého brání stavu Božího království tři věci a jimiž jsou: nestřídnost, opilství a nadbytečné pečování o náš život.

2.2.3.1 Nestřídnost

Nestřídnost jakožto překážku chápe Pitter v souvislosti s životosprávou člověka. Tento pojem přibližuje jakýmsi synonymem „obžerství“. Tím míní obžerství ve smyslu nadvýživy, ale na druhou stranu také podvýživy. Oba jsou to dva extrémy, které můžeme označit jako ono obžerství. Pitter míní, že: *„Přesycováním zatěžujeme nadměrně různé orgány, které se rychleji opotřebovávají a jsou náchylné rozličným neduhům. Tělo přesycené*

⁴⁸ Sborník nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové: referáty z mezinárodní konference "Duchovní revoluce v srdci Evropy" uspořádané ke 110. výročí narození Přemysla Pittra. Praha, 2005. s. 19.

⁴⁹ PITTER, Přemysl a ŠIMEK, Eduard, ed. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pittra, Sbratření 1924-1941.* Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. s. 100.

⁵⁰ Tamtéž s. 100.

*je také špatným nástrojem ducha.*⁵¹ Tímto opět propojuje tělesnou stránku člověka s jeho vnitřním obsahem ducha, jež se pomocí schránky fyzické projevuje navenek. Tedy nestřídmost a obžerství není pouze záležitostí úst přijímajících potravu a žaludku, jež potravu zpracovává, ale Pitter taktéž zdůrazňuje záležitost srdce, citu a svědomí. Uvádí to na příkladu člověka s přesyceným žaludkem, který se dívá na svého druha, jež naopak trpí nedostatkem potravy a strádá. Člověk se svědomím a dobrým srdcem tomuto činu nedovolí. A právě proto se nestřídmost stává překážkou k Božimu království, nestřídmost činů člověka projevujících se prostřednictvím těla a ducha na okolní svět. Proto je zapotřebí naše smysly ovládat a mítí je pod kontrolou, jelikož království Boží není přístupno lidem slabým, lidem, kteří podlehnou pokušení.

2.2.3.2 Opilství

Druhou překážkou Pitter míní opilství, které chápe ve dvojitým smyslu. Nejdříve poukazuje na záležitost materiální, čímž popisuje, jak alkoholismus ničí člověka a taktéž jeho okolí. Alkohol nutí lidskou bytost propadat vášni a neřestem. Jedinec se pod jeho vlivem uchyluje k chování horšímu než je chování zvířete. Avšak tímto Pitter nijak nesnižuje ani jedno jediné zvíře na zemi, jelikož to podkládá tvrzením: „*Podstatný rozdíl mezi člověkem a zvířetem je v tom, že člověk má svědomí.*“⁵² A právě svědomím je zodpovědný každý z nás za činy, jež koná.

Dle Pittera však neexistuje pouze opilství vycházející z materiální podstaty. Existuje zde také opilství mravní, duševní. Tím je myšlen jakýsi slaboduchý a rozumově nijak nepřispívající „pochod stáda lidí“, který se opíjí jakýmkoli projevem, jenž je mu jako stádu masovou společností předsouván. Tímto masovým projevem mravního alkoholismu může být jak literatura tak oblast sportu, módní průmysl atd. Zkrátka cokoli, co svádí člověka chovat se rozumově „opile“ a nepřemýšlet nad tím, zda je pro něj jeho chování v souladu se zdravým rozumem. A proto Přemysl opilství bere jako překážku a tvrdí: „*Jen lidem střídmým, čistým a ohleduplným se otvírá království Boží.*“⁵³

2.2.3.3 Přílišné pečování o tento život

Jako poslední překážku k dosažení Božího království Pitter uvádí starost o tento život. Nemyslí tím však doslovně, že bychom měli zahodit veškeré naše starosti a nedbát na život

⁵¹ PITTER, Přemysl a ŠIMEK, Eduard, ed. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pitttra, Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. s. 101.

⁵² Tamtéž s. 102.

⁵³ Tamtéž s. 103.

vůbec a v žádné jeho podstatě. Tvrdí, že jsou lidé zahlceni těmi zbytečnými starostmi o vzdálenou budoucnost, jež jim brání vnímat žijící přítomnost. Pitter vychází ze slov Ježíšových: „*Nebud'te starostliví o zítřek, neboť zítřek bude mít své vlastní starosti!*“⁵⁴ Myslí tím skutečnost, že pokud bude člověk žít ve starostech o budoucnost, uteče mu daný okamžik, jež člověk právě prožívá a tím jeho život pozbyde významu. Také doporučuje, abychom žili ve střídmosti, zbavili se všech našich přitěží a mohli se hluboce nadechnout. V hodně nadneseném slova smyslu pochopit to, že máme možnost plně se nadechnout je dar a uvědomění si tohoto, pro většinu z nás, naprosto samozřejmého činu, je určité osvobození.

Závěrem tedy můžu konstatovat, že Pitter se nás lidi nesnaží nijak dogmatizovat ba ani moralizovat, naopak se snaží proniknout co nejbliže k nitru člověka a vyzvat ho k určitým úvahám. Jelikož i samotná úvaha čili to, že o dané věci člověk začne přemýšlet, ho může nabudit k onomu činu. Tuto podkapitulu s názvem „Duchovní revoluce“ je tedy příznačné zakončit slovy Přemysla: „*Boj za nový řád musí být zahájen v naší vlastní domácnosti, ve vlastním nitru.*“⁵⁵ Dá se tedy říci, že to, jak je tato podkapitola pojmenována, je velmi příznačné i pro to, čím sám Pitter po jeho většinu života byl – duchovním revolucionářem. Avšak jeho odlišnost oproti těm, doslova vzato, „pravým revolucionářům“, kteří vyvolávají v ostatních pocit strachu, nenávisti, násilí ba i teroru, byla chápána úplně v jiné revoluci. A tou je myšlena právě revoluce duchovní tedy ta, jež probíhá v hlavách, srdcích, naší mysli a mezilidských vztazích.⁵⁶

2.3 Shodné rysy v pojetí znaků náboženství Pittera a Masaryka

Pro Přemysla Pittera znamenala osobnost prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka velkou morální a filozofickou autoritu. Často se dovolával Masarykova odkazu v souvislosti s pojetím jeho humanity, chápáním českých dějin, ale také morální a duchovní stránkou.⁵⁷ Pitter byl Masarykovým velkým obdivovatelem. Ve 20. letech se snažil o přímé setkání s ním a to hlavně díky Masarykovu, dá se říci, chápajícímu postoji k pacifistům, čímž bezesporu Přemysl Pitter byl. Avšak k osobnímu setkání nikdy nedošlo.⁵⁸ Pitter jakožto odmítač veškerého násilí zasílá Masarykovi svou vojenskou knížku: „*Sám jsem*

⁵⁴ PITTER, Přemysl a ŠIMEK, Eduard, ed. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pittra, Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. s. 103.

⁵⁵ Tamtéž s. 103.

⁵⁶ *Sborník nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové: referáty z mezinárodní konference "Duchovní revoluce v srdci Evropy" uspořádané ke 110. výročí narození Přemysla Pittra*. Praha, 2005. s. 47.

⁵⁷ Tamtéž s. 24-25.

⁵⁸ ŠIMEK, Eduard, ed. *Evropský humanista Přemysl Pitter (1895-1976): [sborník z mezinárodní konference. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa pro Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2014. s. 24.*

prezidentu Masarykovi jako nejvyššímu veliteli poslal svou vojenskou knížku s odůvodňujícím dopisem. Odpověď nikdy nepřišla.⁵⁹ V téměř monotematické shodě s tímto velikánem napsal mnoho literárních děl, kde s jeho názory souhlasí a rozvíjí je o své další poznatky, výzvy a úvahy.

2.3.1 Humanita a tolerance

Největší shoda se mezi Pitterem a Masarykem týkala náboženských otázek a témat a to hlavně otázek humanity a vzájemné tolerance.

Humanitou z mravního pohledu lze rozumět jako něčeho ideálního, k němuž by měla mířit lidská společnost a lidé obecně. A to z toho důvodu, aby právě společnost, která by byla založená na humanitě v mravním slova smyslu, tvořila harmonické soužití lidských bytostí, jejichž vztahy se odvíjejí ze vzájemné lásky, úcty, porozumění a v neposlední řadě tolerance.

Abychom mohli zaujmout vztah humanity mezi Přemyslem a Masarykem, je na místě vymezit dvou pojmů. Jednak humanity náboženské a jednak humanity občanské. Jelikož v průběhu celého lidského společenství byl pojem humanita v různých etapách chápán odlišným způsobem např. v různých filozofiích antiky, křesťanství, osvícenství atd. Právě pro upřesnění vymezení společné shody s ohledem na zaměření a společné znaky dvou velmi podobně smýšlejících osobností je na místě vymezit humanitu náboženskou, která vychází z víry v Boha – týkající se převážně Pittera a humanitu občanskou, která uznává hlavně lidskou důstojnost, svobodu vlastního rozumu a mravní samostatnosti člověka – týkající se více racionálně podložených názorů Masaryka.

U obou myslitelů vychází humanita právě z onoho náboženství, jež se opírá o víru k Bohu, která pramení ze srdce člověka.⁶⁰ Avšak Masaryk chápe humanitní závěr více rozumověji, než-li Pitter a předkládá ji jako neustálé úsilí, na kterém se musí pracovat, jež má i svůj praktický dosah: „*Ovšem humanita bez důsledné úsilnosti a účinnosti je mrtvá. Humanitní ideál vyžaduje, abychom soustavně, všude, ve všem a vždy odpírali zlému, vlastní a cizí nehumanitě společnosti a jejím orgánům osvětě, církevní, politickým, národním – všem. Humanita není sentimentalita, ale práce a opět práce.*“⁶¹ Pitter se tedy více „sentimentálně“ uchyluje k humanitě, jelikož Boha nepotřebuje nijak verifikovat, zhmotnit ani fyzicky a ani rozumově, postačuje mu to, co nosí v srdci a na svém duchu. Naopak

⁵⁹ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 34.

⁶⁰ *Sborník nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové: referáty z mezinárodní konference "Duchovní revoluce v srdci Evropy" uspořádané ke 110. výročí narození Přemysla Pittra*. Praha, 2005. s. 25-26.

⁶¹ MASARYK, Tomáš Garrigue, NAVRÁTIL, Josef, ed. a ŠPIČÁK, Josef, ed. *Česká otázka: Snahy a tužby národního obrození*. Praha: Melantrich, 1969. s. 22é.

Masaryk, jak už bylo výše zmíněno, má potřebu Boha více rozumově ověřovat a to jak teleologicky tak kosmologicky.⁶²

Dalším prvkem, na nějž společně Pitter s Masarykem nahlíží, je otázka tolerance. Tolerance ve smyslu chápat nejen strasti druhého člověka, ale také vnímat jeho vlastní názory a respektovat je. Oba dva, jak Pitter tak Masaryk, toleranci uplatňovali ve svém životě a věřili, že vhodný argument a laskavý přístup je daleko silnější než-li cesta násilí.

Opět lze v jejich pojetí chápat toleranci dvojím smyslem. Hovoříme zde o toleranci náboženské. To znamená respektování různých náboženství, i když nejsou křesťanská. Dále je to tolerance národnostní, která naopak respektuje odlišné rasy – za doby Pittera a Masaryka především tedy napjatý vztah mezi Čechy a Němci.⁶³ Pitter se k oné náboženské toleranci vyjádřil slovy: „*Není tak důležité, zda ten či onen je katolík, evangelík, žid, budhista nebo bez vyznání, důležitější je, jak si vnitřně stojí k Bohu a jak uplatňuje příkaz lásky k bližnímu.*“⁶⁴ Pohled na toleranci k ostatním náboženstvím nechápali oba myslitelé nijak zle, nýbrž právě v té odlišnosti hledali něco, co všechna náboženství spojuje a tím byl přesah lidského života vyšší skutečností.

Na druhé straně zde zmiňujeme toleranci národnostní, která se v době Pittera a Masaryka týkala hlavně vztahů mezi Němci a Čechy. Pitter se k této problematice vyjadřuje následovně: „*Měli bychom se učit jazyku našich nejbližších sousedů, poznávat jejich ducha i život a pak bychom rozuměli mnohému, co stojí dnes mezi námi jako nepřemožitelná překážka. Padly by všechny předsudky, které se okamžitě vynoří po pouhém slově: to je Němec, to je Žid!*“⁶⁵ Oba tyto muži věří v toleranci jako v předpoklad dosažení harmonie ve společnosti.

2.3.2 Pojetí materialismu

Materialismus, otázka bohatství a bídy dozajista tvoří důležitou součást náboženské praxe. Oba myslitelé se na materialismus v nejširším slova smyslu dívali podobným způsobem.

⁶² Sborník nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové: referáty z mezinárodní konference "Duchovní revoluce v srdci Evropy" uspořádané ke 110. výročí narození Přemysla Pittra. Praha, 2005. s. 27.

⁶³ Tamtéž s. 29.

⁶⁴ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 146.

⁶⁵ PITTER, Přemysl a ŠIMEK, Eduard, ed. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pittra, Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. s. 82.

Masaryk úhel pohledu zaměřuje více filozoficky naopak Pitter se na věc dívá čistě z křesťanského hlediska. Masaryk vychází z knihy norského spisovatele Arna Garborga a jeho románu nesoucí název „Umdlené duše“. Pitter vychází pouze z Bible a jeho následných úvah o dané problematice.

Masaryk rozlišuje hospodářský a historický materialismus. Hospodářským míníme nám známé rozdělení statků a s tím se projevující pýchu a sobectví. Avšak on tyto dva pojmy hospodářský a historický velmi úzce spojuje: „*Co tu s historickým nebo s hospodářským materialismem? Bída – nouze ? Ano – ale jaká?*“⁶⁶ Zmiňuje, že by člověk měl naléztí ústřední bod jeho duše, tedy jakéhosi duševního středu. Tohoto bodu, jímž by se měl člověk nechat přirozeně vésti, dosáhne pouze odproštěním se od slepě přijímaných abstraktních vědeckých předloh, jež jsou celou historií provázeny. Na straně druhé dává příklad onoho materialistického člověka, ve zmíněné knize tzv. pacienta, který je nespokojený s vlastním životem a neví proč. Nedokáže pochopit tíhu svého utrpení i přesto, že mu na první pohled vůbec nic nechybí, má vše – krásný nábytek, ženy. Vykoupení z jeho útrap hledá v alkoholu, v hýření, avšak pacient si stále neuvědomuje, že se jedná pořád o majetek, materiálii, od níž hledá cestu ven – začarovaný kruh. Masaryk oným vykoupením pacienta považuje z jeho tvrzení: „*Člověk postrádá ... řekněme Boha, tím ztratil duševní život svého středu ...*“⁶⁷ A přece že je Masarykův pohled pojat více filozoficky, což je samozřejmě dáno jeho větší vzdělaností než má Pitter, i přesto je jeho názor na materialismus stejný. Nabádá člověka změnit svůj postoj a to nejenom po stránce hospodářské, ale také duchovní. Tvrdí, že skromnost je kolikrát daleko více, než-li materiálie, v nichž opravdové štěstí v podstatě nenajdeme.

Pitter jako křesťan rozlišuje dvě skupiny lidí. Na jedné straně jsou to křesťané, avšak pouze a slepě zaměřeni na duchovnost a na straně druhé doslovně podle Pittera materialističtí sociální reformátoři. Tato druhá skupina lidí se opírá výhradně o lidské prostředky a síly, kterými se snaží reformovat společnost. Otázkou zůstává, co je tedy dobře. Stejně jako Masaryk se Pitter snaží hledat pomyslný střed, přijatelnou hranici mezi dvojím krajně pojatým chováním. Pitter se k hledání hranice mezi chudobou a bohatstvím vyjadřuje následovně: „*Bohatství činí člověka zpočátku sebevědomým, pak pyšným, nakonec bezohledným a bezcitným. Chudoba ubíjí lidskou důstojnost, snižuje lidské sebevědomí, budí*

⁶⁶ MASARYK, Tomáš Garrigue. *Moderní člověk a náboženství*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2000. s. 20.

⁶⁷ Tamtéž s. 22.

pocity méněcennosti, láme páteř, činí ducha otročským.“⁶⁸ Čili podobně jako Masaryk nenalézá jeden vyhraněný závěr, kdy by upřednostňoval to či ono. Pitter dále sice tvrdí, že chudobní mají k Bohu blíže, jelikož Boha potřebují, když jej prosí o pomoc vykoupit je z jejich utrpení. Bohatí tento pocit neznají, jelikož mají všeho dostatek. Ale i tak mohou chudí být ti zkažení a bohatí naopak blažení, týká se to hlavně a pouze jejich nitra. Čili toho, jaký je ten či onen člověk člověkem ve své niterní a duševní podstatě. A touto podstatou Pitter míní lidskou pokoru, prostotu, čisté srdce a vědomí, že nic nepatří pouze nám, nýbrž to co máme, máme od Boha.⁶⁹

U obou myslitelů tedy docházíme k závěru, že podstata člověka vychází z jeho ducha. A je jedno, zda je to podáno dle Masaryka filozoficky či dle Pittera křesťansky. Chce-li se člověk co nejvíce přiblížit k Bohu a odprostit se od jeho vlastního utrpení, které si nedokáže vysvětlit, které pouze ve svém nitru cítí, musí změnit nejprve svého ducha a tím poté vyléčí i své tělo. Tělo a duch, duch a tělo – teprve tehdy nastane jejich harmonie.

2.3.3 Pitterova polemika s Masarykem

Je bezesporu jasné, že Pitter osobnost T.G. Masaryka nanejvýš obdivoval a choval k ní úctu. Onou rozličností, nelze psát neshodou, byla pouze jakási Pitterova polemika nad určitými činy Masaryka. Týkalo se to výhradně předválečného versus poválečného Masaryka – prezidenta.

Jak jsem již v této práci zmiňovala, názory Masaryka a Pittera byly velmi úzce spojeny jejich pacifistickým viděním tzn. řešením konfliktu, ale bez použití zbraně – bez použití jakéhokoli násilí.⁷⁰ Pitter právě často ve svých publikacích s Masarykem polemizuje co se týče těchto bezvýhradných pacifistických názorů.

Pitter, ale stejně tak Masaryk vycházejí a ctí osobnost Petra Chelčického. Chelčický se v otázce řešení, zda smí být hájena Boží pravda zbraní, staví do protiproudu vůči těm, jenž tvrdí, že pravda smí být hájena zbraní v tom nejnnutnějším případě. Chelčický nesouhlasí a odvolává se na závazné pravidlo nepoužití zbraně k Božímú přikázání „Nezabiješ.“⁷¹

A Masaryk nejdříve odkazuje právě na tyto pacifistické názory Chelčického a staví se do opozice vůči Žižkovi, kterému násilí nebylo dozajista cizí. Pitter dále polemizuje, že je

⁶⁸ PITTER, Přemysl a ŠIMEK, Eduard, ed. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pittra, Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. s. 108.

⁶⁹ Tamtéž 109-110.

⁷⁰ ŠIMEK, Eduard, ed. *Evropský humanista Přemysl Pitter (1895-1976): [sborník z mezinárodní konference. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa pro Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2014. s. 24.*

⁷¹ PITTER, Přemysl a PLZÁK, Michal, ed. *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa*. Praha: Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2011. s. 55.

osobnost Masaryka ovlivněna politickými kroky, jimiž je až příliš svázán na to, aby mohl být bezhlavě zavázaný pouze k víře a všem svým dříve publikovaným zásadám.⁷² To shrnul Pitter do slov: „*Masaryk je však příliš veden politickými ohledy, než aby mohl zůstat věrný a důsledný své víře a svým zásadám.*“⁷³ Tyto politické kroky, které Masaryk musel vykonat v boji o národní osvobození a samostatnost Pitter považoval za věc, jež je hodna takové polemiky. Pitter vždy dostal zásadě nepoužívat zbraň, když to porovnáme s Masarykem. Avšak vzhledem k dosti odlišnému společenskému postavení těchto dvou mužů, Masaryk byl postaven do situace, kde v podstatě nebyla cesta úniku. Chtěl hájit svoji vlast a jediným možným způsobem vůči ostatním mocnostem byla cesta ozbrojených sil a tak byl svým způsobem nucen k rozhodnutí přidat se na stranu Žižky, kterého „předválečný“ Masaryk zavrhoval.⁷⁴

⁷² PITTER, Přemysl. *Chelčický, Tolstoj, Masaryk*. Praha, 1931. s. 21-22.

⁷³ Tamtéž s. 22.

⁷⁴ *Sborník nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové: referáty z mezinárodní konference "Duchovní revoluce v srdci Evropy" uspořádané ke 110. výročí narození Přemysla Pittra*. Praha, 2005. s. 25-26.

3 Pojetí pedagogické a sociální práce

Pedagogická a sociální práce jsou dvě oblasti, jež jdou celým Pitterovým životem neustále ruku v ruce. Svůj život zasvětil pomoci potřebným a to těm, jež se potýkali s bídou a jejími následky a hlavně dětem, které touto špatnou sociální situací trpěly nejvíce. Děti jsou nevinným a nezkaženým obrazem dnešního světa, jsou to bytosti neposkvrněné a čisté, bytosti, které mohou dle Pittera formovat naše dějiny. Proto je důležité zajistit jim podnětné sociální prostředí pro jejich vývoj a s tím spojenou náležitou výchovu, vzdělání. Pitter se jakožto hluboký humanista v době 1. republiky potýkal se sociální otázkou a snažil se na ni náležitě reagovat. Proto je také na místě nastínit sociální situaci v tomto období, která se daného tématu týká.

3.1 Sociální politika v Českých zemích za 1. republiky

3.1.1 Poválečná bída

Po skončení první světové války se všichni, jež ji ve zdraví přežili, snažili co nejrychleji začít žít víceméně naplno. Snažili se potlačit veškeré pocity z hrůz války, bavit se, užívat si život v co největším slova smyslu, před nikým se nestrachovat a neponižovat se. Avšak tímto způsobem bylo právě na poválečné období kladeno až moc velké očekávání v porovnání se skutečností, která nebyla do této míry jistým požadavkům schopna vyhovět.

V konečné fázi války tedy v posledních měsících a také v době poválečné zasáhla celý svět pandemie, čímž byla španělská chřipka. Ztráta na životech byla dokonce daleko markantnější než během války, odhad činí zhruba kolem 20-25 milionů. Světem se šířila panika. Praha byla zasažena touto pandemií na počátku října 1918. Lidé, kteří byli závislí na přidělovém systému, nebyli schopni čelit této ničivé nemoci, byli na pokraji vyhladovění až smrti. Mimo jiné nastal velký růst nezaměstnanosti obyvatel a s tím spojené propouštění pracujících, jelikož většina veškeré výroby závisela právě na válečné poptávce. V den 15. ledna bylo zaznamenáno 228 000 nezaměstnaných.

V největší míře se skutečná bída projevovala ve velkém protikladu růstu cen vzhledem k malému růstu mezd. Do léta roku 1919 nebyla zaznamenána téměř žádná výrazná změna v cenách přidělového systému.⁷⁵

⁷⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl 1., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha: Libri, 2003. s. 49-53.

Asi nejhorší situaci zažívali zemědělstí dělníci. Avšak ani zbytek obyvatelstva na tom nebyl nijak lépe. Lidé v tomto stavu pouze přežívali. Ti, kteří měli ještě nějaký majetek, jej rozprodali, avšak o kvalitním životě se na tomto místě nedá ani zdaleka hovořit. Průměrná dělnická rodina přežívala ze dne na den – víceméně nestrádala, ale ani nic neušetřila. Ostatní lidé přežívali na úkor svého zdravotního stavu, životní úroveň byla o nepatrný zlomek lepší než během války. Týkalo se to také státních zaměstnanců, mezi něž patřili např. učitelé, úředníci, zkrátka ti, jež byli závislí na fixních platech. Jejich sociální situace se taktéž pohybovala na pomezí velké chudoby střídající se s udržitelným životním minimem. Srovnávání s válečnými zbohatlíky a silně sociálně strádajícími začínalo mít své následky, jelikož původní nadšení ze získané národní svobody postupně ale jistě vyprchalo a bylo nahrazováno zklamáním z nijak se neměnicí sociální situace. Velmi rozhořčeno bylo ženské obyvatelstvo, jež na svých bedrech neslo velkou zodpovědnost.⁷⁶

Vyprchající naděje se stále nic neměnicí se situací vyvolávala tzv. hladové bouře, které jako první propukly v německém pohraničí a to Ústí nad Labem, Chomutově, Liberci a Sokolově. Stalo se tak 2. a 3. listopadu 1918. Tyto „hladové bouře“ se po 5. listopadu dostaly také do Moravské Ostravy, kde probíhaly neřízené stávky s následkem rabování obchodů a na venkovech také velkostatků. Tzv. „hnacím motorem“ těchto činů byly již zmiňované a dosti ohrožené ženy. Tyto kroky vedly taktéž pomalu ale jistě k protižidovství a hospodářskému antisemitismu. Počátek roku 1919 vyústil opět v nově vzniklé hladové bouře.⁷⁷

3.1.2 Sociální politika

Průmyslové dělnictvo souhrnně označováno jako dělnická třída představovalo roku 1921 47,14% všech obyvatel. Přičemž roku 1930 tento počet stoupl již na 50,41% všech obyvatel, přesáhl tedy danou polovinu obyvatelstva Českých zemí. Za zmínku však také stojí srovnání počtu těch, jenž byli v povolání aktivně činní tedy těch, jež skutečně vykonávali pracovní činnost. Roku 1921 bylo skutečně pracovně aktivních v průmyslovém dělnictvu 58,1% a roku 1930 tomu činilo již 58,07%. Tedy v porovnání obou případů počet zaměstnanosti v letech 1921 a 1930 značně stoupal. Sociálně dělnická třída je zde zmiňována z toho důvodu, jelikož tvořila nejpočetnější část českého obyvatelstva a taktéž z důrazu na důležitost průmyslové výroby vedoucí k prosperitě a bohatství země.⁷⁸

⁷⁶ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl 1., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha: Libri, 2003. s. 53.

⁷⁷ Tamtéž s. 54-57.

⁷⁸ Tamtéž s. 509-510.

Od roku 1918 dělnictvo dosáhlo tedy výrazných politických úspěchů, jichž nebylo málo. Dříve velmi vzdálená a mlhavá vidina sociálního zákonodárství, demokratizace státní moci a spoluúčast socialistických zástupců dělnictva na vládě, se nyní stávala skutečností. Když přešla bouře v rámci hospodářské krize na počátku 20. let, na povrch se dostávala tedy otázka, zda bude dělnictvo v rámci kapitalismu čím dál více vykořisťováno či se stav dělnictva bude v rámci společnosti zlepšovat. Otázka to byla zásadní, jelikož dělnictvo, jak bylo již výše zmíněno, představovalo nejpočetnější složku veškerého obyvatelstva a z toho vyplývající jeho postavení vůči státu a společnosti. Tedy vyplývající otázku ve smyslu sociálního upevnování státu v rámci postavení této nejpočetnější sociální třídy.

Významnou roli, dá se říci v podstatě nejvýznamnější, hrál vývoj reálných mezd vůči těm nominálním tzn. kolik si může zaměstnanec za jeho mzdu pořídit ošacení, stravy případně dalších statků. A toto zjištění muselo být bráno v rámci toho, o jakou rodinu a v jakém postavení se jednalo, aby byla schopna udržet svůj standard v rámci jakéhosi životního minima a do jaké míry toto své životní minimum rodina splňuje a naplňuje. Začátkem roku 1923 po hospodářské krizi platy dělnictva rostly. Avšak i přesto nějaká míra spokojenosti nebyla až tak na místě a to vzhledem k faktu, že ani zvýšení dělnických mezd nezpůsobilo tomu odpovídající zvýšení výroby. Naopak zisky podnikatelů rostly mnohem rychleji. Opět zde máme jakousi „sociálně danou rovnováhu“ bohatých versus chudých, jelikož bez těch chudých by neexistovalo bohatých. A bez bohatých by nebylo chudých. Je to vzájemný vztah, jež platí ve společnosti odjakživa.⁷⁹

Určitou a dá se říci dosti výraznou změnou bylo postavení ženy ve společnosti. Československo se řadilo mezi první průkopníky v Evropě, jež zrovnoprávnilo vztah mezi mužem a ženou a jež dalo aktivní a pasivní volební právo ženskému pohlaví. Sňatek byl umožněn již od 21 let a taktéž dovozen rozvod či rozluka manželů. Ženy měly právo rozhodovat o počtu dětí v jejich rodině, což jim dávalo taktéž větší svobodu a sebevědomí. I když početnost rozvodů stále stoupala, tak se na druhé straně snižoval počet dětí narozených mimo manželství. Tyto změny nejspíš nehrály až tak velkou úlohu jako jisté změny sociální, avšak i přesto byly velmi pozitivní. V Českých zemích tedy byla jakási prosperita, avšak v tom smyslu, že nijak nedohнала ty nejvyspělejší státy Evropy a zajišťovala ty nejzákladnější požadavky dělnictva.⁸⁰

⁷⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl 1., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha: Libri, 2003. s. 511-515.

⁸⁰ Tamtéž s. 516-518.

3.1.2.1 Velká hospodářská krize a její dopad na Československo

Newyorská burza, jež se nacházela na ulici Wall Street a byla tím největším peněžním trhem světa, se 28. října 1929 zhroutila. Touto událostí nastala obrovská panika a totální krach, což vyústilo v masové propouštění lidí z jejich zaměstnání, zastavení stavby rodinných domů, prodej automobilů pod jejich cenu atd. Tato událost dozajista ovlivnila celý svět a bezmála také právě Československo.⁸¹

Avšak je na místě podotknout, že krize do Československa pronikala postupně, nikoli náhlou vlnou jak tomu bylo například právě v USA či Německu. Ekonomický rozvoj pozvolně roku 1929 pohasínal, avšak bez jakýchkoli zásadních zvrátů. Ještě roku 1930 prosperoval obuvnický, konfekční či porcelánový průmysl. Avšak alarmující se stávaly potíže v exportu, který byl pro Československo velmi důležitý. Trh byl oslaben velkým poklesem v zaměstnanosti, krizí v zemědělství i průmyslu.⁸² Počátkem 30. let hospodářská krize způsobila zhoršení kvality života mnoha lidí, což mělo dosti katastrofální následky.⁸³

Z důvodu velké nespokojenosti obyvatelstva probíhaly stávky a hnutí lidí, jež se snažili bojovat a prosazovat své zájmy. Například roku 1932 probíhala velká stávka horníků na Ostravsku, Mostecku, jež byla nejprve potlačena a poté opět obnovena.⁸⁴

Obrovskou daní hospodářské krize, která měla předzvěst již v minulých letech, byla stále se zvyšující nezaměstnanost, jež dosahovala alarmujících čísel v letech 1934-1937. Tudiž zda-li byla nezaměstnanost i v dřívějším období značná, nyní znamenala obrovský stín, kterého už si nešlo nijak nepovšimnout, ba naopak tento stín vytvářel obraz jasný a značný. Právě až roku 1938 se čísla počtu nezaměstnaných začala snižovat.⁸⁵

3.2 Slovo Boží dětem

V předešlé kapitole jsme si naznačili, s jakou sociální situací se Pitter musel v českém státě potýkat a také z toho důvodu na ni reagovat, což je zcela pochopitelné vzhledem k jeho lidskému a křesťanskému citění. Jeho sociální a pedagogická činnost však byla soustředěna zejména dětem. A to dětem, jež se nacházely ve špatné sociální situaci, jež potřebovaly náležitou péči, vedení a výchovu. Dětem, které jsou tím nejbezbrannějším výtvozem našeho lidstva. Pitter kladl důraz právě na mládež zejména v jejím dospívání, jelikož v tomto období

⁸¹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky: (1918-1938). Díl 2, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. Praha: Libri, 2002. s. 20.

⁸² Tamtéž s. 34-35.

⁸³ Tamtéž s. 88.

⁸⁴ Tamtéž s. 109-110.

⁸⁵ Tamtéž s. 438.

lze dítě nejlépe formovat a to dle Pittera hlavně ve smyslu cesty k Ježíši Kristu a evangelickým zásadám.⁸⁶

První taková činnost, jež Pitter pro děti vykonával, započala stavbou Milíčova domu, kde se on sám a s hrstkou svých přátel zasloužil o rozvíjení ducha evangelia pro žižkovské děti žijící ve velmi chudobných podmínkách. Také výstavba zotavovny v Mýtě u Rokycan patřila mezi Pitterovu sociální a pedagogickou činnost, jelikož toto místo obývaly děti jak navštěvující Milíčův dům, tak děti české, německé i židovské. I zde jim bylo poskytováno příjemné rodinné zázemí, jež je odvádělo od každodenních strastí života. Další jeho aktivitou byla „akce zámky“. Tato akce byla určena jako ozdravná a výchovná činnost dětem zasaženým hrůzou koncentračních táborů. Nacházely se zde děti různých národností, mezi nimiž Pitter nedělal žádné rozdíly (viz. kapitola 1).

Zde jsme si jistým způsobem zrekapitulovali Pitterovy samotné činy, avšak je jisté, dáte-li mi za pravdu, velmi důležité, jaký vztah Pitter k dětem zaujímal, co ho vedlo k jeho činům a jaké myšlenkové pochody se v Pitterovi po dobu jeho sociální a výchovné péče odehrávaly.

3.2.1 Žižkovské děti

Pitter roku 1918 vstupuje do organizace nesoucí název Péče o mládež, která se nachází právě na Žižkově a kde se později také stává jejím předsedou. Činnost této organizace vyplývala zejména z mravní, zdravotní a sociální ohroženosti žižkovských dětí, kterým se snažila pomoci. Pitter velmi detailně nahlíží do života sociálně slabých rodin, poznává a analyzuje jejich životní podmínky a snaží se na tuto mravní a taktéž materiální bídu reagovat.⁸⁷

Žižkov tvořil část Prahy, jež byla vnímána, a to zcela bez předsudků, jako typické proletářské předměstí. Výrazným rysem této části města byla velká, dá se říci až enormní, koncentrace dětí, jež žily ve špinavém prostředí odpadků, zaprášených ulic od smogu a prachu ze staveb. Život těchto proletářských dětí nemohl dozajista nikoho přivést k závisti. Jejich rodiče brzy ráno odešli do většinou fyzicky a časově náročné práce, přičemž se vraceli večer a to zcela vyčerpaní jejich zaměstnáním, které bylo mimochodem také minimálně finančně ohodnoceno – tak akorát na udržitelnosti životního minima. Během doby, kdy byly rodiče těchto dětí ve svém zaměstnání, byly ony žižkovské děti odkázány samy na sebe a více

⁸⁶ *Hovory: sborník Nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. Praha: Oliva, 1995. s. 42.

⁸⁷ PITTER, Přemysl a ŠIMEK, Eduard, ed. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pittra, Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. s. 31.

než rodinným domovem se jim stával domov ulice. Přičemž domů se šli akorát najíst a vyspat.

Jistě nejen dle názorů Přemysla Pittera, ale také mnohých z nás je jasné, že ulice nebyla nikterak podnětným prostředím pro správnou výchovu jakéhokoli dítěte. Pitter zdůrazňuje zkaženost dětí, jež se upínají na špatné příklady v chování a jednání dospělých, jejich nadávek a taktéž otázku pohlavní. Dítě se dostává k takovým informacím a bohužel i činům, které naprosto kazí jeho čistou nevinnost danou od Boha a upíná se k nadávkám, onaniím a ostatním pro dětskou psychiku nepochopitelným závěrům. Taktéž rodinné poměry, což je očividné a naprosto vyplývající z žalostné sociální situace rodin, nikterak nepřispívají pro správný vývoj dítěte. Místnosti v domácnostech jsou malé, dítě nemá žádné soukromí. Bavit se zde o tom, že dítě nemá soukromí ve smyslu svého vlastního pokoje, je zcela bezpředmětné. Jelikož ono proletářské dítě nemá ani svou vlastní postel, na které by samo spalo. V dnešní době se tento poznatek zdá zcela směšným, avšak tehdejší situace tomu většině rodinám nikterak jinak neumožňovala.⁸⁸ Pitter se k soužití dětí a dospělých vyjádřil následovně: „*Úzké soužití dětí s dospělými vede k mravním otřesům, až k mravní zpustlosti, k smilstvu a krvesmilstvu. Pohlavní choroby jsou mezi dětmi rozšířeny.*“⁸⁹

Již zmíněná hospodářská krize (viz. podkapitola 3.1) vyústila ve velkou nezaměstnanost a úpadek v bídu pracujících tříd, které místo řešení situace výchovy dětí se snaží určitým způsobem řešit jejich problémy sociální a na dávku mravního chování nezbývá čas ba ani nálada. Pitter dochází k poznání, že jakousi odpovědí na vyřešení této sociální situace nebude jisté almužnictví a materiální pomoc, která by byla řešením na krátkou dobu, ale právě tvrzení, že: „... *opravdově pomoci znamená ve skutečnosti pomoci, aby si člověk mohl pomoci sám.*“⁹⁰ Což není míněno tak, že by člověk člověku v nouzi nepomohl žádným způsobem, avšak tato pomoc by měla spočívat dle Pittera v tom, aby se tento člověk mohl živit sám a on sám se postavil na nohy. Aby to, co člověk udělá, vycházelo od něj samého, z jeho nitra, nikoli krátkodobé finanční pomoci druhých lidí, na které by se musel neustále upínat a od kterých by dozajista pomoc stále nepřicházela.

3.2.1.1 Dětské besídky

Pro Přemysla Pittera bylo důležité zaměřit se na preventivní opatření, kterými by předcházela jistému ohrožení ve výchově dětí. Bylo pro něj stěžejním tomuto „výchovnému

⁸⁸ PITTER, Přemysl a ŠIMEK, Eduard, ed. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pittera, Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. s. 28-30.

⁸⁹ Tamtéž s. 30.

⁹⁰ Tamtéž s. 31.

zlu“ zabránit již v jeho počátku. Z tohoto důvodu si se svými přáteli pronajal zahradní pavilon, kde započal hrát loutkové divadlo pro tyto rodiče zanedbávané děti. Tato činnost se ukázala jako obzvlášť pozitivní. Loutkové divadlo se stalo velmi oblíbenou návštěvní akcí, kdy do pavilonu přicházelo mnoho dětí z ulice. Překvapivým jevem, nejen pro samotné iniciátory, ale také pro rodiče dětí bylo, že zde panovala naprostá morálka a poslušnost všech zúčastněných. Přemysl Pitter oplýval kouzlem své osobnosti, jež si dokázala zařídit přirozený respekt a zaujmout i tak malé posluchače jako jsou právě děti.

Nejprve byly tyto besídky konány každou neděli v poledne. Později se jejich činnost rozšířila i do odpoledních hodin střed a sobot. Na těchto besídkách probíhaly krátké rozpravy, jež byly doprovázeny diskuzemi s dětmi a následným odpovídáním na jejich otázky. Taktéž se zde hrály hry, pěly písně a četly úryvky z knih. Pitter neměl nikdy zapotřebí děti trestat kvůli neukázněnosti.⁹¹ Jejich kázeň si nemusel nikterak vynucovat, jelikož poznal: „... *čeho dítě nejvíce potřebuje a čeho také nejvíce postrádá. Je to opravdová láska. To je to kouzlo, kterým možno docílit všeho.*“⁹²

Bohužel po pětileté činnosti byli iniciátoři těchto besídek donuceni je rozpustit. A to z důvodu takového, jelikož se mnoha lidem tato činnost nepozdávala. I přesto, že besídky nebyly nijak politicky ani nábožensky orientovány. A právě z tohoto důvodu vznikla myšlenka založit si vlastní útulek, jež by sloužil pro mládež.

3.2.1.2 Počátky Milíčova domu

Myšlenka stavby Milíčova domu se zrodila na popud jakéhosi osamostatnění se od „okov“ nájemníků, domovníků, sousedů a dalších osob protestujících vůči záslužným činnostem Pittera a jeho přátel. Milíčův dům byl pojmenován podle mravního a náboženského reformátora Jana Milíče z Kroměříže, kterého Pitter za jeho zásluhy obdivoval. Jana Milíče považoval za člověka ohnivého, láskyplného, příkladného, jež rozdmýchal v národě mravní a obrozenecké hnutí za jeho očistu. A proto žádná jiná postava nemohla stát jako symbol v čele Milíčova domu než byl právě onen Jan Milíč z Kroměříže. Sami zakladatelé společně s Pitterem usilovali také o jakousi obnovu a hlavně nápravu, výchovu těch nejčistších – dětí.

Dne 3. listopadu 1924 byl zakoupen pozemek, který se nacházel na Vrchu sv. Kříže na Žižkově a měl tedy sloužit jako zázemí pro potřebné děti. Cesta to však nebyla jednoduchá. Aby vůbec výstavba mohla začít, bylo nutno projít mnoha úskalími jako byly stavební

⁹¹ PITTER, Přemysl a ŠIMEK, Eduard, ed. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pittra, Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. s. 32-33.

⁹² Tamtéž s. 33.

programy, náčrty, potřebné finanční prostředky. První povolení samotné stavby bylo komisí zamítnuto s odůvodněním, že právě na tomto již vybraném místě má být veřejný sad. Po vleklých sporech a hledáních vhodného útočiště pro děti, aby nebyly odkázány nepodnětnému prostředí ulice, se pozemek přeci jen našel. Tento pozemek se nacházel blízko středu Žižkova a byl dobře dostupný všem přicházejícím.

Plány budovy byly detailně promyšleny. Nacházela se zde místnost určená k besídkám, sál s podiem a vestibulem, kde byla šatna. Dále zde byla tichá místnost, která byla určena na studia a plnění si domácích úkolů. Byly zde také jakési lázně se čtyřmi sprchami a dívčími a chlapeckými záchody. Nutností byla také jídelna s bufetem pro rychlé občerstvení, k níž přiléhala prostorná kuchyně. Opomenout nesmíme také prostory určené pro vyučující, správce – zkrátka ty, kteří v Milíčově domě dobrovolně působili.⁹³ A tak 24. prosince roku 1933 přesně v neděli ráno byl po zdolaných překážkách Milíčův dům otevřen a započata jeho činnost. Otevření započalo hromadnou bohoslužbou, kterou Pitter pronesl. Odpoledne byla uspořádána vánoční oslava, která byla přednostně určena dětem, jež žily v chatrčích kolem Žižkova.⁹⁴

3.2.2 Výchova dětí jako základ porozumění v Ježíše Krista

Základem Pitterovy výchovy dětí bylo jak jinak než-li křesťanství. Zdůrazňoval znalost Ježíše Krista a také podlamování této znalosti v domácím prostředí. Tvrdil, že pokud nejsou rodiče křesťané, nemá se dítě s evangeliem jak seznámit, jelikož ani organizace pro mladé, nýbrž ani samotná škola dětem výchovu náboženství neposkytne. Pitter také podotýká, že tzv. „mladí věřící“ to mezi svými vrstevníky nemají nikterak jednoduché a slabší povahy podlehnou tlaku ostatních. V tom případě jejich víra nebyla dostatečná a náležitě utužována a zakotvena v jejich niterním prostředí. Dle Pittera absence náboženství jako základního kamene výchovy vyústí v nenapravitelnost lidského jednání.

Od názorů Krista se odvíjí veškeré mravní hodnoty, které se snažil Pitter prostřednictvím výchovy a vzdělávání předávat právě dětem. Avšak těchto cílů nelze učinit jen uskutečněním výchovy ku Kristu samotných dětí, ale také jejich rodičů. Protože rodina formuje dítě, právě v rodině se dítě nejvíce nachází. Pitter ovšem své myšlenky nevztahuje pouze k rodině ale tvrdí taktéž, že: „*Máme-li vést děti a mládež ke Kristu, musíme jít k němu*

⁹³ PITTER, Přemysl a ŠIMEK, Eduard, ed. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pittra, Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. s. 35-36.

⁹⁴ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 137.

*napřed sami. Sami se musíme snažit Ježíše poznávat a učit se od něho.*⁹⁵ To znamená, že z nás samotných musí vycházet zájem o evangelium a poté můžeme dítěti naše poznatky předkládat a učit jej dle evangelia žít a věřit. Jelikož Pitter se domnívá, že jediní, kteří brání dětem k víře v Ježíše Krista jsou samotní dospělí, kteří mají jít dětem příkladem. Pokud dospělí nebudou věřit a ctít otázky mravní, náboženské, otázky duchovní, není důvod, proč by jich mělo ctít dítě.

Člověk samotný je strůjcem sociálních a hospodářských poměrů. A pokud onen jedinec sleduje pouze svůj osobní prospěch, není možné, aby vytvořil konstruktivní sociální řád. To samé platí v tom smyslu, že pokud daný jedinec nevěří a neuznává Boha, nelze zde hovořit ani o řádu mravním, který by měl zabránit právě mravnímu rozkladu. Avšak jak existuje na světě zlo, existuje také dobro. Právě dobro tkví ve vědomí Boží přítomnosti. A k Boží přítomnosti by rodiče, lidé staršího věku, zkrátka ti, kteří mají jít příkladem dětem, by měli své mladší generace vést. Jelikož jak tvrdí Přemysl Pitter: „... *dokud máme děti, není ztraceno nic. V dětech je záruka dalšího života. V dětech bude národ dále žít.*“⁹⁶ Záleží pouze na dospělých, jakým způsobem budou dítě formovat. A Pitter děti, jimž zasvětil v podstatě celý svůj život, vedl dozajista ke znalosti evangelia a k dodržování jeho hodnot, aby právě ona ještě nezkažená mladá generace mohla jít po stopách křesťanských myslitelů, kteří dle Pittera ovlivňovali dějiny našeho národa.

3.3 Osobnost Nicholase Wintona versus Přemysla Pittera

Nejdříve je na místě objasnit, z jakého důvodu v této podkapitole chci vůbec zmínit jméno Nicholase Wintona. Nicholas Winton se stejně tak jako Přemysl Pitter zasloužil o sociální pomoc dětem a to zvláště těm, které měly být transportovány do koncentračního tábora. Čili již z logického důvodu Pittera a Wintona spojuje stejně záslužná činnost. A přece je zřejmé, že právě Nicholas Winton je o mnohem více znám než-li Přemysl Pitter. A to je druhé odůvodnění, proč zde tuto osobnost zmiňuji. Měl snad Přemysl menší zásluhy než Nicholas Winton? Byl Pitter méně významným člověkem než-li Winton? Sami sebe se zeptejme, zda-li je nám více známo jméno Pittera či Wintona. Možná zde nedojdeme k žádnému konečnému názoru či závěru, ale následujícími řádky zde čtenáře seznámím

⁹⁵ PITTER, Přemysl a PASÁK, Tomáš, ed. *K poctě Přemysla Pittra: Výběr exilových proslovů a projevů*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. s. 23.

⁹⁶ Tamtéž s. 24.

minimálně povrchově s Wintonovou osobností a budu se snažit přijít na to, proč právě Winton budí v široké veřejnosti tolik pozornosti oproti méně známému Pitterovi.

3.3.1 Život Sira Nicolase Wintona

Nicholas Winton se narodil 19. května roku 1909 v jedné londýnské čtvrti. Jeho rodina žila v židovské komunitě, přičemž Winton pocházel ze tří dětí – dvou chlapců a jednoho děvčete. Nicholas a jeho bratr Robert studovali na vyšší odborné škole, která byla přípravným krokem v pokračování na univerzitě. Winton vystudoval ekonomii ve Stowe, věnoval se šermu a taktéž ovládal německý a francouzský jazyk. Od roku 1929 začal pracovat v obchodní bance. Nicholas prošel mnoha bankami a roku 1937 se stává členem Londýnské burzy. Roku 1942 nastupuje do Britského královského letectva, avšak jeho zraková indispozice mu zajistila místo pouze u pozemního personálu. Počátkem roku 1948 začíná pracovat v Mezinárodní bance v Paříži, kde se mimo jiné seznamuje se svou nastávající ženou Dánkou Grete Gjelstrupovou. O několik roků později se spolu vrací zpět do Wintonovy rodné Anglie, kde si v Maidenheadu koupili dům a splodili tři děti. Naneštěstí poslední z nich následkem svého mentálního postižení zemřelo.

Wintonovou vášní byla vždy práce pro různé dobročinné organizace. Ve svých 85 letech se zúčastnil večírku v centru pro staré lidi, které postavil. Winton je stále žijícím člověkem a je tak živým důkazem pomoci židovským dětem při zařízených transportech do Anglie. Zorganizovanou akcí Winton zachránil 669 dětských životů. Uvádí se, že tím zachránil pomyslnou jednu generaci, jelikož potomci těchto zachráněných židovských dětí čítají více než 5000 lidí.⁹⁷

3.3.1.1 Wintonovy děti

Jak se vůbec Nicholas Winton k tak velké záchranné akci dostal. Jeho osobnost byla vždy velmi dobrodružná a dá se říci přímo toužící po nějakém vzrušení, životní senzaci. Tudíž ho nenechalo dozajista chladným, když ho jeho kamarád jménem Martin Blake požádal o příjezd do Prahy, kde se snažil dostat do bezpečí co nejvíce utečenců ze Sudet. Tito lidé museli opustit své domovy po mnichovské dohodě v září roku 1938 a v uprchlických táborech zažívali velmi těžké a krušné chvíle. Nicholas se samozřejmě přijel svému příteli na pomoc a s další hrůzou taktéž zjišťuje, že o ohrožené děti jejich uprchlíků nikdo nejeví zájem.

⁹⁷ MINÁČ, Matej. *Loterie života Nicolase Wintona*. Praha: W.I.P., 2005. s. 111-118.

Dalším hrůzným zjištěním také bylo, že v co nejbližší době bude okupováno i celé Československo. Tajné materiály, ke kterým se Winton dostal, jasně naznačovaly, že během osmi měsíců vypukne válka a žádné dítě tedy neunikne téměř jisté vidině smrti. Proto Winton musel jednat okamžitě. Založil neexistující organizaci na pomoc dětem uprchlíků z Čech a sám se jmenoval jejím předsedou. Dalším krokem bylo vytvořit seznam ohrožených dětí, jež chtěl v co nejrychlejší době dostat do Anglie, kde jim již našel náhradní rodiny. Avšak další překážkou bylo britské ministerstvo vnitra, které nechtělo Wintonovi vydat povolení o jejich vstupu do Anglie. Ani toto nebyla pro Nicholase žádná překážka, vstupní víza pro děti zfalšoval. Tyto falzifikáty byly od pravých víz téměř k nerozeznání.

A tak odjel první vlak s dětmi v březnu roku 1939. Do 2. srpna téhož roku vyjelo dalších sedm vlaků, přičemž celkově vycestovalo 669 již zmiňovaných zachráněných Wintonových dětí.⁹⁸

Není pochyb, že se Nicholas Winton svými činy zapsal do povědomí mnoha lidí a že jich dozajista není málo. O jeho životě a záchranné akci dětí bylo nafilmováno mnoho dokumentů a taktéž samotný film. Ano, akce to byla záslužná a hodna uznání každého smrtelníka. Avšak i přesto zde stále visí ve vzduchu otázka, proč to nebyl právě Přemysl Pitter?

Osoba Wintona se zdá být značně zmedializována. Dá se říci i do jisté míry lidem podsouvána. Ano, je to krásný příklad mravního a sociálního činu, ale Pitter těchto činů konal po svůj celý život. Pitter zasvětil svůj život těm druhým, potřebným, lidem v nouzi, dětem. Tudíž je nejspíš nevysvětlitelné, proč právě Winton. A proč ne Pitter?

Oný závěr tohoto krátkého, avšak výstižného zamyšlení, nejspíš neexistuje. Všichni jsme lidé. Ne všichni konáme tak záslužné činy jako tyto dvě humánní osobnosti. Posuďme sami. Kdo si zaslouží větší uznání? Lze se vůbec takto z mravního hlediska ptát?

⁹⁸ MINÁČ, Matej. *Loterie života Nicholase Wintona*. Praha: W.I.P., 2005. s. 64-93.

4 Působení Přemysla Pittera po roce 1945

V době po válce Přemysl procházel třemi zásadními mezníky. Vzato chronologicky, prvním takovým mezníkem byly tzv. zámky naděje, jejichž činnost trvala od roku 1945-1947. Druhým mezníkem byl Přemyslův útek na západ roku 1951, přičemž tento náročný životní krok jej dovedl k mezníku třetímu. A tím bylo jeho působení od roku 1952 v táboře Valka u Norimberka. Zde si tedy nastíníme, jakým způsobem Přemysl své akce uskutečňoval a v čem vůbec jeho působení v poválečném období spočívalo a jak se s tímto obdobím sám vyrovnával.

4.1 Zámky naděje

První otázka, která Přemyslovi Pitterovi ležela v jeho humanisticky založeném přemýšlení byla, co se stane s dětmi, jež přežily koncentrační tábory, jak o nich bude postaráno? V těchto táborech byla celá řada Pitterových dětí, odhaduje se něco kolem stovky. Avšak poté, co „třetí říše“ padla se Pitter dozvídá, že z těchto jeho chráněnců přežívá a vrací se pouze pět. Číslo to bylo vskutku žalostné. Tento „velký muž“ však věděl, že děti, které potřebují žalostně pomoci po hrůzách koncentračních táborů, je nespočetně. Děti, jež žijí v nedostatečných podmínkách podryvujících jejich zdraví. Sám na vlastní oči viděl podmínky v samozvaných dětských domovech v Terezíně, kde se šířil skvrnitý tyfus. Okamžitá hospitalizace dětí byla do nebes volající.

Opět Pitter jakožto muž činu nezaváhal a začal neprodleně jednat. Dostává pověření Národní rady, aby mohl zajistit určité objekty respektive objekt. Měl jím být zámek v Újezdě v Plzni. Avšak jakoby Pittera celý život vedla jakási neviditelná síla – potkává šoféra rodiny Ringhofferových, jejichž majetek byl zkonfiskován. A právě tímto majetkem byly čtyři prázdné zámky, jež se Přemyslovi jako z čistého nebe hodily pro jeho dětské ozdravovny. Jednalo se o zámek v Olešovicích, v Kamenici, Štíříně a zámek v Lojovicích.

Za obrovské pomoci Pitterových přátel, jež mu byli díky jeho osobnosti, přístupu k životu a velkým činům nakloněni, během pár dnů zvládli proměnit tato již zanedbaná sídla v příjemné prostředí vhodné pro děti.⁹⁹

Mezi první návštěvníky a obyvatele patřily děti transportované z Terezína. Postupem krátké doby zámky obývalo kolem dvě stě dětí a to zejména dětí židovských, které zůstaly bez rodičů, jež zahynuli v plynových komorách. Avšak jak již víme, Přemysl nezachraňoval

⁹⁹ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 53-59.

pouze děti české. A tak se dalšími obyvateli těchto „zámků naděje“ stávají opuštěné a nemocné německé děti, které obývaly české internační tábory. V těchto internačních táborech byly pro německé obyvatelstvo katastrofální podmínky na hranici lidské důstojnosti. I přes tvrzení, že zde má být zacházeno tak, jako s Židy během války a uděleno tolikero, kolik bylo uděleno židovskému lidu, i přes to všechno tomu bylo snad ještě hůře. Děti zde byly na pokraji smrti, spoustu se do zámků nestačilo dostat, jelikož by nezvládly transport, umřely by – což se také během krátké chvíle stalo skutečností, nebyly dostatečně silné. Postupem času v zámcích pobývalo kolem čtyři sta dětí německé národnosti.

Ovšem musím zde podotknout, že chování Pittera se nesetkávalo s pozitivní reakcí. Pro většinu lidí bylo naprosto nepřijatelné, aby žilo v souladu české a německé obyvatelstvo. I z toho důvodu je Pitter vyloučen z komise a celá myšlenka zámků je v ohrožení. Avšak opět jako z čistých nebes přichází pomoc od Pavla Kohouta, který byl přednostou odboru pro péči o mládež. Přemysl je jmenován Ministerstvem sociální péče jako správce zámků a taktéž pověřen péčí o matky a děti v internačních táborech. Další překážka v životě Pittera byla překonána, jako dar z nebes. Přeci jen si musíme říci a zamyslet se, že Pittera opravdu vedla nějaká síla, jeho celým životem, která mu pomáhala a domnívám se, že záslužně – za tu cestu, kterou si vybral, po které šel.

Jelikož dětí, které potřebovaly pomoc, bylo mnoho, činnost zámků byla rozšířena do Ládví, kde se nacházel hotel, jež byl určen taktéž k této záchranné akci.¹⁰⁰ Pitter se k záračnému soužití dvou nenávidějících se národností vyjádřil následovně: „*V zámku Štíříně se stalo něco, co by nám dříve připadalo nemožné: seděli jsme spolu s židovskými hochy a spolu s nimi zpívali německé a české vánoční písně! Ale tam to bylo něco samozřejmého.*“¹⁰¹ Dalo se tedy očekávat a jistě by k tomu nikdo nic nenamítal, že právě Židé budou cítit nesmírný odpor vůči Němcům, kvůli kterým si prožili obrovské lidské utrpení. Ač se to zdá nemožné, v zámcích tomu tak nebylo, opravdu jako zázrakem. Bylo to dáno Pitterovou láskou k potřebným a tím, že se ke každému choval stejně a s respektem? Dozajista to byl jedinečný člověk, který se setkával s velkým nepochopením jeho nádherně lidských činů bez předsudků. Za svůj život si však získal také nespočetně dobrých přátel a přívrženců, kteří se mu na jeho dobročinné cestě životem snažili pomáhat. I proto činnost a

¹⁰⁰ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 59-62.

¹⁰¹ Tamtéž s. 62.

fungování zámek nadále pokračovala až do roku 1947, tedy do té doby než poslední chráněnci odjeli do Německa.¹⁰²

Tato akce zvaná „zámky naděje“ byla jedinečným činem hodným zapsáním se do historie. I přesto, že zdolala hranice Československa i Evropy je smutné, že v komunistickém Československu byla promlčena a zapomenuta.¹⁰³ A z jakého důvodu tato akce byla označována jako „zámky naděje“? Tyto zámky přinášely naději do života těch, kteří byli poznamenáni krutostí války a jejichž život mohl být znovu obnoven. Dostali novou, další šanci žít. Právě „pod křídly“ Přemysla Pittera se tato naděje téměř pro každé dítě, jež si vzal do svých domovů, stala skutečností. Byl nositelem víry v dobro člověka, jež byla během války a po ní značně postižená. Zhmotnil naději v reálný uskutečnitelný proces. Dětem daroval „nová křídla“ a pomohl jim „vzlétnout“ k novým a snad lepším zítřkům. Přece, jak je všeobecně známo, naděje umírá poslední. Otázkou je, kdo nám ji umožní uskutečnit a pomyslně nás touto cestou vede. Byl to Pitter. To jemu se podařilo uskutečnit mnohými zatracovanou a utopickou ideu – zpřátelil dva nenávislné národy a to Čechy a Němce. Stejně tak jak Pittera vedla jakási „vnější síla“, i on se snažil vést ty potřebné vstříc k lepšímu životu.

4.2 Uprchlícký tábor Valka u Norimberka

Poté, co se dostali komunisté k moci na počátku roku 1948, Pitter se potýkal s velmi zhoršenou situací. Nemohl již vést Milíčův dům, byl donucen k vystěhování a také byl předvolán k prokurátorovi. Jeho celoživotní partnerka Olga Fierzová poté, co se zúčastnila pohřbu své sestry ve Švýcarsku, již nedostala povolení vycestovat do Československa. Pitter přes všechno hrozící nebezpečí, kdy by s ním bylo zúčtováno, zvolil cestu exilu. V srpnu 1951 naplánoval a uskutečnil se svými přáteli útek přes východní Německo a Západní Berlín. Pro něj to byla velmi vyčerpávající akce. A to jak fyzicky, tak psychicky. Po době jeho zotavení z útrap útěku se opět probouzí jeho humanistické, sociální citění. Čeká na něj nelehký úkol, který bral Pitter jako velkou životní výzvu. Touto výzvou bylo působení v táboře Valka u Norimberka, kde strávil následujících 10 let.¹⁰⁴

Pitter se dozvídal o alarmujících poměrech uprchlíků, kteří unikli před nadvládou komunismu. V polovině roku 1952 společně s Olgou Fierzovou navštívil spoustu uprchlických táborů, aby blíže poznal a pochopil jejich tíživou situaci, pro jejichž utrpení měl však málokdo pochopení. Však nejhůře, co se týče poměrů, považoval Pitter uprchlický tábor

¹⁰² PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisli: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 63-70.

¹⁰³ ŠIMEK, Eduard, ed. *Evropský humanista Přemysl Pitter (1895-1976): [sborník z mezinárodní konference. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa pro Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2014. s. 31.*

¹⁰⁴ Tamtéž s. 31-33.

Valku u Norimberka. Aby zde mohl vykonávat svou sociální práci, bylo potřebné dostat k jeho působení náležité povolení. Vzhledem k sympatiím německého Červeného kříže toto povolení dostal, jelikož mu vydalo doporučení k jeho činnosti.

V táboře Valka, kde se Přemysl Pitter roku 1952 dostává, bylo ubytováno zhruba 4000 uprchlíků a z toho právě polovina z Československa. Těmto lidem po všech jejich životních utrpeních se předpokládalo, že jim měla být zajištěna veškerá laskavost a podpora. Naopak ničeho takového se jim nedostávalo. Podmínky pro spořádaný život byly nemožné – a to jak co se týče podávané stravy, ubytování. Nic nenavštěvovalo lepšímu výhledu do budoucna, naopak morálka zde byla velmi zkažená.¹⁰⁵ Většinu zde ubytovaných tvořila věková skupina od 18-30 lety, tedy skupina mladých lidí, jež Pitter vnímal jako: „... *nalomené třtiny, jimž stačí málo, aby byly docela dolomeny.*“¹⁰⁶ A to jak z hlediska morálního tak fyzického. Spatřoval, jak se tito mladí lidé utápí v alkoholu, neřestech, neštítí se násilí. Byli odsuzováni neadekvátními tresty za prohřešky, jež nebyly vzhledem k daným sankcím spravedlivé. I přes veškerou slušnost, veškeré dobro, se kterým do tábora kdysi přišli, se z nich stali vzhledem k zacházení a špatným sociálním podmínkám, asociálové.¹⁰⁷ Pitter měl možnost k tříměsíčnímu pobytu přímo v táboře k podmínkám, kterých byl sám svědkem vyjádřiti se takto: „*Ačkoli mi byl přidělen pokojík v klidnější části tábora, byly mé nervy často vydány těžké zkoušce. Na dlouho bych to byl nevydržel.*“¹⁰⁸

Pitter se setkával opět s nepochopením a také s útoky na jeho osobu pro činnost, kterou v táboře vykonával. Byl označován za britského špiona či komunistického agenta. Avšak nikoli jej tyto urážky nezlomily a zjistil, že lidé pobývající v táboře nejvíce ze všeho potřebují udržet svou lidskost a velkou mravní oporu. A to se jim Pitter snažil poskytovat ze všech jeho sil.

Svá kázání ku mravní opoře těch, co o ni stáli, vykonával v románské kapli, která byla vzdálena zhruba půl hodiny od Valky. Jeho nedělní rozhlasové proslovy byly vysílány Radiem Svobodná Evropa do Československa. Tudíž dozajista byl trnem v oku mnoha lidem. Jelikož ona mravní podpora, kterou Pitter uprchlíkům poskytoval, představovala snad větší nebezpečí než-li nějaká jejich exulantská politická činnost. I z toho důvodu bylo na Pittera posláno dosti agentů, kteří spolupracovali s StB. Ale i přese všechny překážky, Pitter byl člověkem, jež kolem sebe šířil naději a lásku, kterou dával druhým. Lidé, jež byli v táboře,

¹⁰⁵ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 84-85.

¹⁰⁶ Tamtéž s. 85.

¹⁰⁷ Tamtéž s. 86.

¹⁰⁸ Tamtéž s. 87.

byli podlomeni domácím režimem a mnoho z nich po Pitterovi vyžadovalo pokání, které se jim také dostávalo. Vedl s nimi dlouhé rozpravy.¹⁰⁹ Pitter podotýká: „*Ptejte se těchto lidí, proč utíkali z vlasti, a snad vám to ani nebudou umět říci tak, abyste to pochopili. Měli doma hlad? Nedostatek? Řeknou vám, že se to dalo vydržet. Ale co se nedá vydržet, je trvalý stav nesvobody a duševního strádání.*“¹¹⁰ Mnoho z nich bylo nuceno za režimu k činnostem, které podlamovaly jejich morální hodnoty a jejich psychiku. Nevydrželi tlak, který na nich byl kladen a který se neshodoval s jejich morálním a lidským přesvědčením. Byli nuceni udávat své kolegy, přátele, zaměstnance a co hůře věděli, že to nedělají pouze oni samotní, ale tímto nátlakem je ovládáno jejich blízké okolí. Lidé si přestali věřit.

Činnost tábora byla oficiálně ukončena roku 1960 a to jeho likvidací, avšak i dva roky poté zde ještě Pitter pečoval o zbylé uprchlíky.¹¹¹

4.3 Působení ve švýcarském exilu

Po desetiletém působení v uprchlickém táboře Valka odjíždí Pitter společně s Olgou Fierzovou roku 1962 do Švýcarska, kde spolu pobývají v Curychu. Pitter se stává zakladatelem a taktéž kazatelem Husova sboru Čechů a Slováků. Významnou činností bylo vydávání časopisu *Hovory s pisateli*, jehož první číslo vychází právě v prosinci roku 1962. Stává se předním exilovým časopisem, jež byl znám v např. v Německu, USA a dalších evropských státech, přičemž do samotného Československa přicházel ilegální cestou. Pitter se v tomto časopise vyjadřuje k náboženským otázkám, také k politickým, filozofickým, přičemž nejvýznamnější roli hraje česko-německá otázka, na kterou Pitter reaguje. Polemizuje se svými čtenáři, v časopise jim odpovídá na dotazy a taktéž jejich úvahy a připomínky zveřejňuje. Činnost jeho časopisu *Sbratření*, který byl měsíčníkem a *Hovorů s pisateli*, jež byl naopak vydáván jedenkrát za měsíc, se vzájemně prolíná. Mimo jiné, veškerou tuto činnost a pobyt ve Švýcarsku mohl realizovat díky doživotní rentě, jež mu byla poskytnuta rodinou Neumannových a také díky získanému dědictví od jeho přítelkyně Olgy Fierzové.¹¹²

¹⁰⁹ PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. Praha: Kalich, 1996. s. 88-92.

¹¹⁰ Tamtéž s. 93.

¹¹¹ Tamtéž s. 92.

¹¹² PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 120-122.

4.3.1 Česko-německá otázka a Přemysl Pitter

Jak jsem již výše zmiňovala, Přemysl ve svém časopise *Hovory* s pisovateli dosti polemizoval a vyjadřoval se k česko-německé otázce. Téma česko-německé otázky tvořilo základní kámen časopisu až do léta roku 1966. Jeho postoj byl morálně-křesťanský a snažil se reflektovat vlastní vinu. Přičemž byl za své názory chápán lidmi různě. A to z důvodu jak odlišných názorů emigrantů, tak jejich náboženským cítěním.

Sám si nepochopení mnohých velmi dobře uvědomoval, ale nijak na to nereagoval, naopak se snažil své názory nadále publikovat.

Pitter tvrdí, že v každém člověku je kousek dobra a zároveň i zla. Nedělí lidi na ty dobré a zlé, čímž byl jedním svým čtenářem nařčen. Naopak, ač je to Němec, Čech, Žid, Američan atd.. Pitterovi nezáleží jakým příslušníkem dané rasy onen člověk je, jakého je náboženského vyznání apod. Tvrdí, že bez ohledu na všechny tyto lidské faktory, se v každém skrývá kousek dobrého i zlého a tudíž neexistuje ani národ, který by byl označován za ten dobrý nebo zlý. Dle Pittera existuje jakási zodpovědnost za svůj vlastní národ, která probouzí vinu. Také tvrdí, že nenávisť rase proti rase za to, co samy sobě činily s odstupem času, není žádným řešením. Nýbrž nenávisť jen rozntí plamen zlosti a vypukne požár.

Když polemizoval s dalším svým čtenářem o sudetoněmecké otázce, díval se na ni ze dvou pohledů a to z pohledu politického a křesťanského. Kdy se podle Pittera mají politické a názory křesťanské prolínat, kdy má právě politika vycházet a řídit se zákony Božího království. Pitter se v tomto názoru odvolával také na Masaryka. Nesouhlasil s názorem, že politika a křesťanství nemají nic společného. Jelikož Boží království i přesto, že nepochází z tohoto světa, by mělo být na světě uskutečňováno, uplatňováno a to i politikem. Jak před samotným Bohem a také před dějinami Pitter ctí názor, že zhřešili všichni a není zde prostor na výčitky jednoho vůči druhému. Není oprávněné dávat někomu chybu větší a druhému menší. Nejdůležitější je přiznat si svou vinu a Pitter tím myslí vinu vlastní, každého člověka jako jedince a taktéž se kát a prosit Boha o odpuštění. Nedívat se na vinu toho druhého, každý se má svým hříchům postavit, jelikož za ně pouze a jen on sám také odpovídá.¹¹³ Všechny Pitterovy myšlenky, ať už to bylo na otázku česko-německou, byly propojeny jeho vyznavačstvím etiky evangelia. Důraz kladl na hodnoty a faktory mravní, duchovní a taktéž dobrou vůli ke snášenlivosti. Avšak byl si vědom, že samotná dobrá vůle nestačí, naopak

¹¹³ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 122-128.

hodnoty mravní, společenské, politické musí být společně propojeny. Pitter odmítal nacionalismus mezi národy a shledával ho jako jedno velké neštěstí.¹¹⁴

Umírá v Curychu a to 15. února roku 1976. Mezi jeho posledním přáním bylo, aby se nekonal žádný obřad, ale aby byl jeho popel rozptýlen. Tak se stalo. Avšak bylo uskutečněno vzpomínkové shromáždění na tohoto „velkého muže“ 21. března 1976 a to v chrámu sv. Petra v Curychu.¹¹⁵

¹¹⁴ PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. s. 142.

¹¹⁵ Tamtéž s. 149.

5 Využití tématu ve výuce Občanské výchovy a Základů společenských věd

Jestliže se zde mám zabývat tím, jak je využitelné téma Přemysla Pittera a jeho pojetí náboženství a sociální práce musím podotknout, že nejen samotné téma této bakalářské práce je inspirativní pro výuku Občanské výchovy a Základů společenských věd. Nýbrž samotná osobnost Přemysla Pittera, doba, ve které žil, s jakými nástrahami života se potýkal, jsou neméně důležité. Když zde hovoříme o době, Pitterova osobnost se velmi dobře hodí jako příklad, na kterém si můžeme ukázat, jaký život lidé vedli v Československu v době 20. století a jaká zde byla situace.

Inspirativním je jistě výstavba Miličova domu a taktéž ozdravovny v Mýtě u Rokycan, kde se projevovala Pitterova vychovatelská, pedagogická a sociální osobnost. Je jistě důležité, aby si žáci uvědomovali, že existovali lidé jako Pitter, kteří se snažili pomáhat židovským obyvatelům, sociálně slabým a to za režimu, v němž bylo těžké tyto, dá se říci, již hrdinské činy uskutečňovat.

Sociální situace za 1. republiky, na kterou Pitter reagoval, může ukázat žákům nejen odvážnost a bezištný zájem člověka pomoci potřebnému jakožto mravní příklad, ale také nastínit pravé poměry tohoto období. Že se nejednalo nikoli pouze o jakousi „zlatou éru“, ale že i v tomto období byli lidé, kteří potřebovali žalostně pomoci.

Pitter ve své publikaci s názvem Nad vřavou nenávisti líčí svůj život a popisuje z něj spoustu zajímavých zážitků. Jelikož byl vojákem v rakousko-uherské armádě, stíní zde velmi živě a realisticky podmínky a hrůzu, kterou zde s ostatními prožíval. Žákům jak základních tak také středních škol je Pitter bez jakýchkoli pochyb velkou studnou poznání. Proto si myslím, že jeho osobnost samotná, život, byly natolik zajímavé, že by se staly velmi podnětným námětem na různé přednášky, besedy. Pitterova osobnost jistě nesmí upadnout v zapomnění a široká veřejnost by se měla dozvědět, že existoval člověk, který svými činy po celý život pomáhal potřebným i přes to, že mu to podmínky nedovolovaly.

Ve výuce etiky by žákům mohly být dávány za příklad jeho mravní zásady, kterými se po celý život řídil. I když by se to některým mohlo zdát utopické, Pitter byl živým důkazem. Je to mravní příklad pro všechny děti. Uvědomit si ty správné mravní hodnoty v tak útlém věku, jak je tomu na školách základních a středních, vede mládež dobrou cestou k budoucímu životu. Samozřejmě je Pitter svou sociální a taktéž pedagogickou činností inspirací pro budoucí pedagogy.

Přemysl Pitter mne donutil zamyslet se nad mnohými životními tématy, otázkami, nad životem samotným. Co je vůbec správné ? Pokud je svět opravdu tak morálně zkažený, lidé jako jsou Přemysl Pitter zde přináší jakousi rovnováhu. Tato rovnováha není založena pouze na fanatické víře v Boha, tato rovnováha vyplývá z každého z nás. Pokud dovolíme našemu srdci, aby nás vedlo životem. To, jak Pitter nikoho nesoudil a neodsuzoval, ke každému se choval jako rovný k rovnému, je dobrý příklad jakési multikulturality. Ač to bylo dítě židovské, německé, trestanec, v každém hledal naději, cestu k vykoupení a pochopení. I když to nebyl tzv. „vzdělanec“, sám mnohému naučil. Naučil pokoře, lásce k bližnímu, vyhýbání se předsudkům. Pitterovo téma pomáhá nalézt opravdové mravní hodnoty v životě a je lidsky nádherným příkladem pro takováto zamyšlení. Jistě by žáky na pořádaných besedách či přednáškách zaujal a nenásilnou formou donutil zamyslet se, co je v životě vskutku správné. Každý by si dle svého úsudku sestavil svůj žebříček hodnot. Právě těch hodnot, jež mnoho z nás přehlíží. Nikoli upínání se na materiálie, ale právě lidský cit, pochopení a duševní hodnoty dělají člověka opravdovým člověkem. Proto se na tomto místě jistě hodí napsat, že Přemysl Pitter by byl bez pochyb motivací mladých lidí, když zúžíme tento okruh pouze na výuku ve škole. Přece i Přemysl Pitter tvrdil, že děti tvoří dějiny.

Závěr

Tato bakalářská práce pojednává o Přemyslu Pitterovi, velkém humanistovi, pacifistovi, křesťanovi. O člověku, který svůj život zasvětil pomoci druhým a to hlavně dětem.

Snažila jsem se vycházet zejména z Pitterových monografií, které napsal a které byly velmi čtivé. Na druhou stranu jsem vycházela také od autorů, jež se Pitterovou osobností také zabývali. Na tomto místě jsem zjistila a uvědomila si, že i přes hlubokou neznalost lidí Pitterovy osoby, je jím mnoho lidí fascinováno. V souvislosti z načerpaných poznatků jsem vytvořila chronologický přehled týkající se jeho života, morálních zásad, myšlenek a v neposlední řadě, nijak méně důležité, pojetí jeho sociální činnosti. Taktéž jsem se zamyslela nad Pitterovou osobností a nad tím, jakým způsobem může být toto téma potenciálně využito ve výuce Občanské výchovy a Společenských věd. Celkově jaký přínos by Pitterovy názory a životní osud mohly mít pro žáky středních a základních škol.

Hlavním cílem tedy bylo rozebrat Pitterův život s největším důrazem na jeho náboženské a sociální cítění. Poznat jeho morální zásady a seznámit se, alespoň minimálně, s jeho životní cestou, jež ovlivňovala právě „cesty“ ostatních a to hlavně dětí.

Prameny a literatura

1. *Hovory: sborník Nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. Praha: Oliva, [1995]-.
2. KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl 1., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. 2., oprav. vyd. Praha: Libri, 2003. 571 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-195-7.
3. KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky: (1918-1938). Díl 2, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 577 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-031-4.
4. KOHN, Pavel. *Můj život nepatří mně: Čtení o P. Pittrovi*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1995. 78 s., obr. příl. ISBN 80-7017-852-3.
5. KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. 310 s. ISBN 978-80-87127-30-8.
6. KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2009. 378 s. ISBN 978-80-7185-971-0.
7. MASARYK, Tomáš Garrigue. *Moderní člověk a náboženství*. 2. vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2000. 222 s. Spisy T. G. Masaryka; sv. 8. ISBN 80-86142-08-6.
8. MASARYK, Tomáš Garrigue, NAVRÁTIL, Josef, ed. a ŠPIČÁK, Josef, ed. *Česká otázka: Snahy a tužby národního obrození*. 7. vyd., (v Melantrichu 1. vyd.). Praha: Melantrich, 1969. 271, [1] s. České myšlení; Sv. 2.
9. MATOUŠ, Miroslav. *Zvláštní člověk Přemysl Pitter*. Praha: Bonaventura, 2001. 78 s. ISBN 80-85197-26-X.
10. MINÁČ, Matej. *Loterie života Nicholase Wintona*. Praha: W.I.P., 2005. 253 s. ISBN 80-239-4181-X.
11. PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra: život pro druhé*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 1997. 185 s. Historická paměť. Medailóny sv. 8. ISBN 80-7185-137-X.
12. PITTER, Přemysl. *Chelčický, Tolstoj, Masaryk*. Praha, 1931.
13. PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. 236 s. ISBN 80-7017-972-4.

14. PITTER, Přemysl a PASÁK, Tomáš, ed. *K poctě Přemysla Pittra: Výběr exilových proslovů a projevů*. 1. vyd. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. 63 s. ISBN 80-901461-3-9.
15. PITTER, Přemysl a PLZÁK, Michal, ed. *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa*. 3. české vyd. Praha: Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2011. 133 s. ISBN 978-80-7017-159-2.
16. PITTER, Přemysl a ŠIMEK, Eduard, ed. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pittra, Sbratření 1924-1941*. Vyd. 1. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. 139 s. ISBN 978-80-86935-11-9.
17. *Sborník nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové: referáty z mezinárodní konference "Duchovní revoluce v srdci Evropy" uspořádané ke 110. výročí narození Přemysla Pittra: [17.6.2005*. Praha: Dingir pro Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2005. 185 s., [16] s. barev. obr. příl. ISBN 80-86779-04-1.
18. ŠIMEK, Eduard, ed. *Evropský humanista Přemysl Pitter (1895-1976): [sborník z mezinárodní konference*. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa pro Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2014. 89 s., vi s. obr. příl. Hovory; 17. ISBN 978-80-86057-94-1.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lucie Flekačová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, PhD.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Přemysl Pitter a jeho pojetí náboženství a sociální práce
Název v angličtině:	Přemysl Pitter and his concept of religion and social work
Anotace práce:	Tato práce je zaměřena na osobnost Přemysla Pittera a to hlavně na jeho život, sociální práci a jeho pojetí náboženství. Je zde podrobněji rozebráno jeho sociální působení určené především dětem.
Klíčová slova:	Přemysl Pitter, náboženství, sociální práce, děti, výchova, sociální politika, pedagogická práce, humanita, tolerance
Anotace v angličtině:	This bachelor work is aimed on the personality of Přemysl Pitter mainly on his life, social work and his concept of religion. There is more fully analyzed his social action designed especially for children.
Klíčová slova v angličtině:	Přemysl Pitter, religion, social work, children, education, social policy, pedagogical work, humanity, tolerance
Přílohy vázané v práci:	bez příloh
Rozsah práce:	48 stran
Jazyk práce:	český